

TRIMITAS

KUNIGAS EGIDIJUS:

„Jeigu tau brangi
Lietuva, negali
likti abejingas“

977-1392475004

1,99 €

samaningi
kilometrai

05-16

samanomis
sąmoningi

10 ŽYGIŲ LIETUVOJE
IR 9 PASAULYJE
PARTIZANAMS
ATMINTI

SAMANINGIKM.LT

2026 M. NR.4 (1408)
TIRAŽAS 1000 EGZ.

©„TRIMITAS“, 2026
LEIDINIO INDEKSAS 5291.
ISSN 1392-4753

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 AŠ ESU ŠAULYS / LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ
Jurga ir Aurimas Navikai – šeima, kurią vienija šauliškumas
- 6 ŠAULIAI 360° / VALDAS KILPYS
Kun. Egidijus Vijeikis: „Jeigu tau brangi Lietuva, negali likti abejingas“
- 10 VEIKLOS PULSAS / ŽIEŽIRBA
Nematomas frontas: kai pergalė kuriama dar prieš pirmą šūvį
- 14 ŠAULIAI STUDENTAI | SAJA / DOVYDAS VOROBIEVAS, ALMINAS SINEVIČIUS, AISTĖ DAMBRAUSKAITĖ
„Gyva. Nepriklausoma. Laisva.“: konferencija, kviečianti galvoti apie ateitį
- 16 PSICHOLOGINIS ATSPARUMAS / DR. MYKOLAS SIMAS POŠKUS
Esprit de corps ir lyderystė
- 18 ATSPARUMAS DEZINFORMACIJAI / JŪRATĖ STANKŪVIENĖ
Apie „apsinuodijimą“ informacija. Tikra istorija
- 20 KIBERNETINIS SAUGUMAS
Apie slaptą naršymo režimą daugelis turi klaidingą įsivaizdavimą: ekspertas paaiškino, kokia jo tikroji paskirtis
- 22 KARYBA / ŽIVILĖ STADALYTĖ
„Protinga galva ant stiprių pečių“: pulkininkas R. Dumbliauskas apie tai, koks karininkas reikalingas šiandien
- 26 IŠMOKTOS PAMOKOS / GABRIELIUS E. KLIMENKA, EDUARDAS KLIMENKA
Kaip mėgautis vasara ir nemirti anksčiau laiko: vandens pramogos
- 28 VALIA PRIEŠINTIS / DR. AISTĖ PETRAUSKIENĖ
Po žeme gyveno laisvės idėja: Lietuvos partizanų bunkeriai
- 32 VIENA ISTORIJA / LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ
„Šauliškasis dekalogas“, arba 10 priesakų šauliams
- 34 ARSENALAS / VALDAS KILPYS
Pistoletas „Liliput“: naudingas „neūžauga“?
- 36 LINKSMAI / JURGIS JONAITIS, ASTA JOLANTA MIŠKINYTĖ
Komiksas „Justinas ateity“

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę.

Kasdienės naujienas
apie Lietuvos šaulių
sąjungą skaitykite
oficialiame tinklalapyje
www.sauliusajunga.lt

Lietuvos šaulių sąjunga

VYR. REDAKTORĖ Lina Kasparaitė-Balaišė
KALBOS REDAKTORĖ Ernesta Pauwels
KORESPONDENTAS Valdas Kilpys
DIZAINAS Greta Janutytė,
Paulius Budrikis (CRITICAL)

VIRŠELIO NUOTRAUKA: Kunigas Egidijus Vijeikis
NUOTR. AUT. Aivaras Gadliauskas

REDAKCIJOS KOLEGIJA:
Tomas Lekavičius / CV narys
Vaida Peleckienė / CV narė
Arūnas Degutis / CV narys
Žilvinas Neliubšis / CV narys
Aušra Garnienė / LŠS komunikacijos skyriaus vedėja
Gertrūda Šitkauskaitė / neformaliojo švietimo mokytoja
Gintautas Vasilevskis / išėivijos šaulys

Autorių dėmesui – norinčius publikuoti savo parengtus straipsnius žurnale prašome su redakcija suderinti temą iš anksto, o medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

SPAUSDINO UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuve.

LEIDĖJAS: Lietuvos šaulių sąjunga
FACEBOOK.COM/SAULIUSAJUNGA.LT

ADRESAS: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
EL. P. redakcija@sauliusajunga.lt

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone. Rankraščiai negražinami ir nerecenzuojami.

1

JURGA IR AURIMAS NAVIKAI – ŠEIMA, KURIA VIENTIJA ŠAULIŠKUMAS

Tekstas: LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ

Nuotraukos: ASMENINIS NAVIKŲ ŠEIMOS ARCHYVAS

1

Kai kalbiesi su Jurga Navikiene, supranti, kad šauliškumas gali būti ne tik individualus pasirinkimas, bet ir visą šeimą vienijantis gyvenimo būdas. Šiuo metu Šaulių sąjungos nariais yra pati Jurga, jos vyras Aurimas ir du iš trijų vaikų – Elzė bei Jonas. Tačiau šauliškumo dvasia gyva šeimos kasdienybėje: nuo vertybinio auklėjimo, valstybinių švenčių minėjimo iki laisvalaikio stovyklose, žygiuose ar tiesiog kalbant apie laisvę.

POSTŪMIS TAPTI ŠAULIAIS

Jurgos ir Aurimo kelias į Šaulių sąjungą prasidėjo dar 2014-aisiais, kai Ukrainoje įsijungė karo veiksmams. Jurga atvirai pripažįsta, kad būtent tada apėmė stiprus nerimo jausmas.

„Su vyru sėdėjome ir galvojome: kas bus, ką mes darysime? Bėglio statusas man atrodė nekoks. Supratau – nei mes, nei mūsų vaikai tikrai niekur nevyksime, – sako ji. – Turėjome ir giminaitį, priklausantį Šaulių sąjungai; vis išgirdavome iš jo pasakojimus apie šaulių veiklas ir mums patiko šauliškumo idėja.“

2019 m. Jurga ir Aurimas tapo šauliais pirmieji. Tą akimirką šiek tiek nusivylė dešimtmetis sūnus Jonas, pats svajojęs tapti jaunuoju šauliu.

2

3

1. Navikų šeima – valstybines šventes mini kartu.
2. Jurga ir Aurimas šauliais tapo pirmi, paskui prisijungė vaikai.
3. Nors Jurgai artimesnės pilietiškos veiklos, bet ginklo valdymas ne mažiau svarbus.
4. Šaulių bendruomenėje šeima rado daug įkvėpiančių žmonių.

4

2019 m. Šaulių sąjunga tapo gana matoma viešumoje, vyko ir aktyvios viešinimo veiklos, tada visai kitaip pradėjau žiūrėti į šią organizaciją.“

2019 m. Jurga ir Aurimas tapo šauliais pirmieji. Tą akimirką šiek tiek nusivylė dešimtmetis sūnus Jonas, pats svajojęs tapti jaunuoju šauliu.

„Jis net supyko – aš norėjau būti šauliu, o jūs nuėjot. Lyg būtume pavogę jo idėją.“ – šypsosi Jurga. Tačiau šiandien Jonas jau trečią pakopą baigęs jaunas šaulys, o jaunėlis Vincentas, devynmetis, su mama jau dabar eina į žygius ir šaulius mato kaip natūralią gyvenimo dalį. Dukra Elzė irgi pasuko link Šaulių sąjungos.

BENDRA PATIRTIS IR BENDRAS RYŠYS

Vos įstojus į Šaulių sąjungą, kuopos vadas paragino Jurgą ir Aurimą vykti į Bazinį šaulio įgūdžių kursą. Tuo metu Jurga buvo motinystės atostogose, o mažylį prižiūrėti paliko seneliams.

„Bijojau – buvome tik dvi moterys visame 20 žmonių kurse, bet patiko nepaprastai. Mes tapome kaip tikri broliai ir sesės. Tada susitikome su kitais savo kuopos šauliais Vytauto Didžiojo šaulių 2-ojoje rinktinėje, susipažinome; tie žmonės tikrai įkvėpė. Ir nėrėm į šaulių veiklas stačia galva“, – pradžia Šaulių sąjungoje prisimena Jurga.

Šaulių veiklos porai tapo nauju bendru pomėgiu ir prasmingu laiku kartu – išėjimu iš rutinos ir įsitraukimu į bendruomenę, kur savanorystė yra ne tik veiksmas, bet ir požiūris.

„Man labai svarbu santykis – žmogiškas santykis. Visur, kur matau grubumą, nepagarbą ar kvailą konkurenciją, aš atsitraukiu. Šaulių bendruomenėje užsi-mezgė daug gerų santykių. Su Aurimu esame toje pačioje kuopoje, nors dabar gyvenimo reikalai šiek tiek sustabdė aktyvų dalyvavimą, – užsimena Jurga. – Ankščiau, kai dukra gyveno su mumis, buvo gerokai paprasčiau išeiti kartu su vyru, ji prižiūrėdavo jaunesnius brolius. Dabar tampa sunkiau mažiesiems palikti.“»

Sodyboje Jurgai gimė idėja organizuoti jaunųjų šaulių stovyklą – pandemijos metu, kai negalima buvo susitikti patalpų viduje, pasiilgo jaunųjų šaulių ir tik atlaisvinus karantino ribojimus pasikvietė juos į svečius.

MOKYTOJOS PROFESIJA TARSI TILTAS Į JAUNŲJŲ ŠAULIŲ VEIKLAS

Jurga – etikos mokytoja. Būtent jos profesija ir lėmė, kad labai greitai ji buvo pakviesta dirbti su jaunaisiais šauliais. Iš pradžių bandė atsisakyti: „Norėjau, kad veiklos su šauliais būtų kažkas kitokio, nes su vaikais dirbu kasdien.“

Tačiau viskas išsisprendė savaime, kai į šaulius panorą stoti dukra Elzė kartu su klasioke. Tuo metu nebuvo nieko, kas užsiimtų jaunaisiais šauliais, tad Jurga buvo prikalbinta įkurti jaunųjų šaulių būrelį mokykloje, kurioje dirba, – KTU inžinerijos licėjuje.

„Taip prasidėjo mano veiklos su jaunaisiais šauliais. Tada Elzė pati tapo jauna šaule, ji baigė visas keturias pakopas ir ilgą laiką padėjo man dirbti su būreliu“, – pasakoja Jurga.

NUO JAUNŲJŲ ŠAULIŲ IKI ISTORIJS STUDIJŲ

Elzė – vyriausia šeimos dukra. Į šaulius atėjusi trylikos, vos sulaukusi pilnameistytės davė šaulio priesaiką. Šiandien Vilniaus universitete mergina studijuoja istoriją, papildomai lanko Jaunesniųjų karininkų vadų mokymus ir gilinasi į Lietuvos istorinę atmintį.

„Jos sprendimą lėmė mokytojo įkvėpimas, patirtys šaulių stovyklose ir pažintys su tokiais šauliais, kaip istorikas N. Černiauskas, – mano Jurga. – Nors būdama paskutinėse mokyklos klasėse Elzė norėjo stoti į Karo akademiją, jai buvo labai įdomu ir istorija.“

UGDYMO FILOSOFIJA

Jurgos ugdymo filosofija labai aiški: „Vaikai turi daryti iš supratimo, o ne iš baimės. O tam, žinoma, reikia labai individualaus priėjimo prie kiekvieno.“

Etikos pamokose ji daug kalba apie laisvės vertę, gėrio ir blogio prigimtį, propagandą ir kritinį mąstymą. Moteris pasakoja mokiniams ir savo vaikystės patirtis, nes asmeniniai pavyzdžiai kur kas paveikesni – tarkime, apie Sausio 13-osios naktį, kai būdama dešimties stovėjo prie M. Mažvydo bibliotekos, laukdama tėvo, kuris saugojo Seimą.

„Laisvė yra tokia svarbi, gal net svarbesnė už vaiką – tai supratau iš savo patirties per Sausio 13-osios įvykius. Tą supratimą bandau perduoti ir savo mokiniams. Visuomet, kai tik yra proga, stengiuosi kalbėti apie pilietiškumą ir laisvės reikšmę“, – teigia ji.

5

6

7

5. Jaunąja šaule buvusi Elzė puikiai susitvarkydavo su užduotimis, o taip pat buvo nepakeičiama pagalba per užsiėmimus su jaunaisiais šauliais.

6. Jurga ir dukra Elzė – didžiuojasi šaulių atributika.

7. Veiklos gamtoje smagiausios.

8. Šeima savo sodyboje pradėjo organizuoti jaunųjų šaulių stovyklas.

SODYBA – POILSIO IR EDUKACIJŲ VIETA

Paklausus, ką dar Jurga ir jos šeima mėgsta veikti laisvalaikiu, ji šypsodamasi sako: „Esu savo sodybos vergė.“ Sodyba Anykščių rajone – tai dar viena šeimos laisvalaikio praleidimo vieta. Mintis įsigyti sodybą Jurgai gimė prieš daugiau nei dešimtmetį, nors vyras tam iš pradžių nelabai pritarė, bet Jurga įkalbėjo pažadėjusi pati ten viską daryti.

„Pradėjusi žiūrėti skelbimus, ieškojau sodybos Dzūkijoje, ją iš vaikystės pažinojau, ten ir su vyru vasaromis plaukiodavome baidarėmis. Vis matydavau skelbimą su Anykščių rajone parduodama sodyba, jį užversdavau, bet tas skelbimas mane persekiojo, – šypsosi. – Galų gale nusprendėme nuvažiuoti ir pažiūrėti. Viskas buvo labai apleista, ilgai negyventa vieta, aplinka apžėlusė, kaip koks „Dievo užmirštas kraštas“. Bet mums ten apsilankius galvoje jau gimė vizija, kaip ta vieta galėtų atrodyti. Taip ir įsigijome.“

Penkerius metus šeima, kartu su Jurgos broliu ir tėvais, ją tvarkė savo jėgomis, netgi atrado netikėtų sąsajų su vyro Aurimo senelių istorija. Moteris sako, kad besitvarkant atėjo suvokimas – atkuri tai, kur gyveno žmonės. Ant sienos rastą kryželį paliko, o už spintos radusi žiurkių apgraužtą nuotrauką, iš XIX a. pabaigos ar XX a. pradžios, pakabino ant sienos. Tarsi taip pratęsdama egzistenciją sako norinti ir vaikams rodyti – reikia gerbti tai, kas buvo, o anksčiau čia gyvenę žmonės lygiai taip pat stengėsi, lygiai taip pat norėjo gyventi. Atradusi šeimos istorijos sąsajas, Navikų šeima kasmet per Vėlines, sulaukę vėlyvo vakaro, eina aplankyti sodybos apylinkėse esančias senąsias kapinaites. Taip vaikams Jurga su Aurimu nori perduoti žinias – kol yra paminklai ir pagerbimo vietos, tol istorija gyva.

Sodyboje Jurgai gimė idėja organizuoti jaunųjų šaulių stovyklas – pandemijos metu, kai negalima buvo susitikti patalpų viduje, pasiilgo jaunųjų šaulių ir tik atlaisvinus karantino ribojimus pasikvietė juos į svečius.

„Pirmojoje stovykloje buvome tik aš ir Aurimas. Ėjome į žygius, kitas veiklas organizavome – vaikai buvo laimingi. Vėliau rengėme daugiau stovyklų, pajvairinimui pasikviesdavome ir svečius. Atvykdavo pažįstami šauliai, kariškiai, istorikai, pasiruošti pagelbėdavo ir brolis. Veiklų būdavo pačių įvairiausių“, – vardija Jurga.

Ji sako, kad tai darė tikrai ne dėl naudos: „Tai man emociniai dividendai.“

8

Vaikams reikia patirčių, santykio, pilietišumo, o man norisi jiems tai duoti, nepaisant to, kad stovyklų organizavimas reikalavo daug jėgų bei atsakomybės. Galbūt ateityje ir kartosime.“

BŪTI GERAM APSIMOKA

Pokalbio metu vėl nejučia grįžtame prie santykio, kuris Jurgai svarbus visur: su mokiniais, su šauliškumu, su Tėvyne, netgi su sodyba. Tad ir šaulių sąjungoje labiausiai ji vertina bendruomenę, ten sutiko daug nuostabių žmonių, užsimezgė labai įdomios pažintys. „Norisi, kad tas santykis būtų tikras. Mums naudinga būti geriems, nes jei pačiam bus bėda, nekils baimių, kad nepadės kitas; jausiesi saugus. Taip, kaip mes elgiamės, taip ir formuojasi mūsų mąstymas“, – sako ji.

Jurga su Aurimu kartais juokauja, kad gyvena šauliškumo suformuotame socialiniame burbulė, tačiau jame jaučiasi saugiai ir prasmingai. „Nors puikiai žinau, kad pasaulis yra visoks, realybė irgi įvairi, žmonių visokiausių yra. Savo vaikams taip pat sakau, atminkite – esate savo socialiniuose burbuluose, būkite juose, bet kartais turite pažiūrėti, kaip yra kitur, kad pažintumėte visą realybę“, – dalijasi mintimis Jurga.

JEIGU TIK BŪTŲ ĮMANOMA – PATIRTI ISTORIJA

Jeigu galėtų įgyvendinti bet kokią idėją, kurios niekas neribotų, Jurga svajotų apie edukaciją, kuri leistų vaikams saugiai patirti tai, ką patyrė Lietuvos partizanai.

Jurgos ugdymo filosofija labai aiški: „Vaikai turi daryti iš supratimo, o ne iš baimės. O tam, žinoma, reikia labai individualaus priėjimo prie kiekvieno.“

„Mokiniai skaito apie istorijos įvykius, bet jie nejaučia. Norėčiau rasti būdą, kaip leisti jiems patirti baimę, pasirinkimą, pasiryžimą, bet saugiai. Mokinių dabar yra visokių, bet dažnai matau atvejus, kai vaikai ko nors nedaro, nes jiems nemalonu, nesmagu, nedžiugina. Kažkur dinga „sunku, bet pabandyčiau ir suprasiu savo galimybes“, o gal suprasi – neturi ribų, peržengsi savo įsivaizduotas galimybių ribas, – atvirauja Jurga. – Aišku svajočiau ir apie sąmoningus bei pilietiškus vaikų tėvus. Prisimenu, kai aš, būdama trylikametė, užsimaniau su skautais eiti į žiemos žygį, mano tėtis nesakė „ne“, jis tiesiog pataisė man kuprinę. Va, šito noriu ir dabar – kad tėvai leistų vaikams patirti nepatogumus. Žaviuosi tais mokinių tėvais, kurie supranta – auginti vaiką reikia ne tik komfortiškoje sąlygoje; gyvenime visko būna, ir vaikai turi išmokti prisitaikyti, ne vien malonumus patirti.“ x

KUN. EGIDIJUS VIJEIKIS: „JEIGU TAU BRANGI LIETUVA, NEGALI LIKTI ABEJINGAS“

1

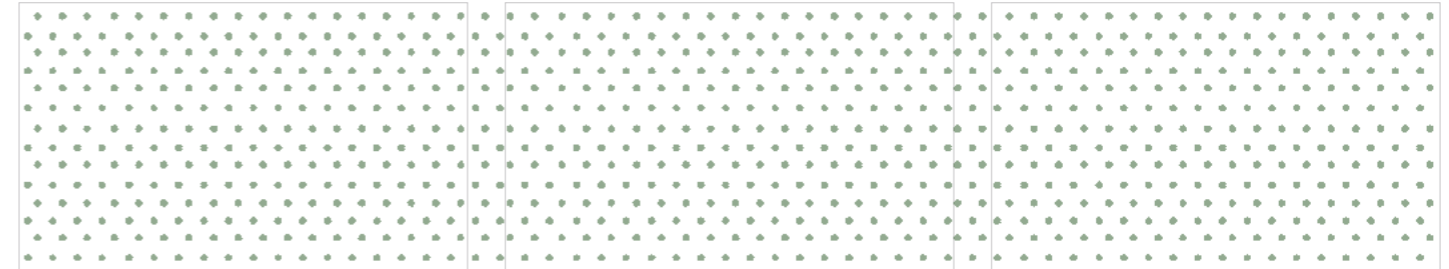
2

Bendravo: VALDAS KILPYS

**Nuotraukos: AIVARAS GADLIAUSKAS,
9 ŠR ARCHYVAS**

1. Kapeliono teigimu, nė vienas nežinome, kaip pasielgsime ištikus išbandymams, negalime spekuliuoti kilniais ir teisingais žodžiais, nes gali atsitikti visaip. Dera ruoštis ir dvasiškai.

2. „Atsiremki į Dievą kaip į tvirtą uolą ir su Jo pagalba įveiksime visus sunkumus.“

2

Esate įvairiapusis žmogus: tarnystė Dievui, archeologija, dar medžioklė. Kaip viską spėjate? Dargi šauliai prie veiklų prisidėjo.

Na, į sąrašą dar galima įtraukti ir bitininkystę, kuria susidomėjau neseniai, prieš keletą metų... Nors tai poilsis, meditacija, bet kartu ir darbas, reikalaujantis žinių, laiko, kantrybės, atidumo. Archeologija dabar pasitraukė į antrąjį planą, aktyviai tuo nebeužsiimu. Kiek spėju, paskaitau, pabendraujame su pažįstamais istorikais.

Išties dabar viską suspėti ir tinkamai atlikti pareigas – nelengva. Turi pasirinkti, kas svarbiau. Visų pirma – kunigo pareigos.

Tam atiduodu daugiausia laiko ir jėgų, kartais tenka atsisakyti ir visų kitų užsiėmimų. Štai ir dabar, Verbų sekmadienį, negalėsiu dalyvauti šaulių pratybose. Būtų nesąžininga tokiu laiku palikti savo paraprijų žmones.

Neįsinarplioti į voratinklį „nieko nespėju, tiek visko daug“ galbūt padeda ir tai, kad mėgstu, ką darau. Ir darau, kaip tikiu, padedamas Dievo malonės. Be Šventosios Dvasios paskatos, be tikėjimo gal nieko ir nebūtų, viskas pabirtų. Juk nėra labai svarbu, ką darai, bet svarbu kaip. Ar pasitiki Dievu darydamas gyvenime tą ar aną? Štai čia turbūt pagrindinis dalykas, šerdis. O visa kita tarsi „aplimpa“ apie šią šerdį.

Kunigo kelias ir šaulystė – suderinami?

Svairsčiau apie tai. Visų pirma, esu šaulių kapelionas. Tai šiek tiek kitokios pareigos. Panašiai kaip karo kapelionai, kurie taip pat dėvi uniformas.

Visai neseniai įstojau ir į Šaulių sąjungą, stengiuosi dalyvauti baziniame kurse. Manau, kad turiu būti solidarus su šauliais, turiu būti vienas iš jų, gyventi tokią gyvenimą, kokį jie gyvena, o ne vartytis ant sofos ir paskui pamokslauti...

Kaip turbūt daugelis Lietuvos žmonių, taip pat svairsčiau ir apie tai, kokia bus mano vieta, prasidėjus karui. Sprendimą nulėmė ir noras prisidėti prie visuotinės gynybos, daryti tai, ką galiu geriausiai.

Galų gale šauliai – ne visi su ginklais. Kaip yra medicininis gydymas, taip yra ir dvasinis. Dalis šaulių yra katalikai, kuriems galiu suteikti patarnavimus. Dalis yra ieškantys, tad turiu progą kalbėtis, skelbti Evangeliją, katechizuoti.

Visa tai dar apsvaistysime, nes Kaune organizuojamas šaulių kapelionų susitikimas. Aptarsime rūpimus klausimus, apsibrėšime veiklos kryptis.

Dažnam šauliui kyla pagrįstas klausimas apie dvasiško ir ginkluotų žmonių santykį. Mąstant stereotipiškai Tamsta, gavęs į vieną skruostą, turėtumėte atsukti kitą („Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: „Akis už akį“ ir „dantis už dantį“. O aš jums sakau: nesipriešink piktam žmogui, bet, jei kas tave užgautų per dešinę skruostą, atsuk jam ir kairiąją“ (Mt 5, 38), o čia susiduriate su žmonėmis, kurie skruostų sukinėti nenusteikę.

Nenusiteikę. Turbūt ne vienam tikinčiajam nemaloniai smilkteli mintis: ar tai suderinama? Kaip turėtų elgtis tikintis žmogus, kai gresia realus karo pavojus. Negalime manipuliuoti Šventuoju Raštu, kažkaip pritempinėti, nes ten apie tai nėra kalbama. »

Neįsinarplioti į voratinklį „nieko nespėju, tiek visko daug“ galbūt padeda ir tai, kad mėgstu, ką darau. Ir darau, kaip tikiu, padedamas Dievo malonės.

Šita Jūsų paminėta Evangelijos ištrauka labiau kalba apie visuomenės santykius, jų reguliavimą, ir, sakyčiau, netinka situacijai, jeigu tautai iškyla išorės grėsmė. Kiekvieno vyro pareiga – visomis įmanomomis priemonėmis ginti savo šeimą, namus, savo tėvynę. Jeigu aktyvi karinė gynyba būtų neįmanoma dėl religinių, moralinių ar kitokių įsitikinimų, Lietuvoje jau seniai niekas nebekalbėtų lietuviškai, nei miesteliuose, nei miestuose mūsų žvilgsnio nebeužkliudytų bažnyčių bokštų smailės. Galbūt visa Europa būtų buvusi visiškai kitokia, jeigu praeityje tikintys krikščionys būtų vengę ginti savo žemę, kultūrą, tautą.

Viename savo interviu esate pasakęs, kad „jei ne sovietiniai laikai, gal niekada ir nebūčiau tapęs kunigu. Mums, to meto jauniems žmonėms, tai atrodė kaip viena iš pasipriešinimo sovietinei sistemai formų“. Kaip regite dabarties jaunimą, jaunosius šaulius? Jiems juk priešintis lyg ir nėra kam...

Dabar priešintis nėra kam, bet jie ir rengiasi tam laikui, kai priešas bus aiškus. Mes nežinome, ar ateis tas laikas, ar neateis, ir istorija pasisuks kitokia linkme, tačiau kuo daugiau visuomenės narių bus pasiruošę ir budrūs, žinos, ką reikia daryti, tuo bus paprasčiau suvaldyti neišvengiamai ištiksiančią paniką ir chaosą.

Labai džiaugiuosi matydamas paauglius, jaunos žmones, kurie įsilieja į šaulišką veiklą. Juk galėtų mirkti socialiniuose tinkluose ar be tikslo bastytis su draugais, bet jie pasiryžo tą laisvą nuo mokymosi atliekamą laiką, kurio ir taip ne tiek daug, leisti prasmingai, išmokti naudingų dalykų, tvirtėti, grūdintis.

3

4

3. Šaulių kapelionas visada randa progų pasikalbėti, skelbti Evangeliją, katechizuoti.

4. „Manau, kad turiu būti solidarus su šauliais, turiu būti vienas iš jų“, – sako kun. E. Vižeikis.

Paprastai širdimi jaučiame, kada pasirenkame teisingai, ir tie pasirinkimai mus savaime stiprina, veda tolyn, gilyn, daro įtaką visam gyvenimui.

Į juos, jų tėvus, užauginusius tokius šaunius jaunos žmones, turbūt visi žiūrime su pasididžiavimu ir dėkingumu. Nė vienas nežinome, kokia ateitis, kokie išbandymai laukia, tačiau jeigu atsiranda patriotiškai nusiteikusių, drąsių ir ryžtingų mokinių, – tikrai galime būti daug ramesni dėl ateities.

O ką jums asmeniškai duoda bendrystė su šauliais? Ar yra dalykų, kuriuos jums atvėrė mūsų organizacija ir ją sudarantys žmonės?

Dar nelabai daug laiko teko praleisti toje bendrystėje, gal būtų ir nelabai etiška daryti kokias nors išvadas, bet labai aiškiai pastebėjau, kad atsiranda daugiau valios įveikti kasdienes darbus, tikslingiau planuoju savo laiką. Anksčiau būdavo taip: nespėju, ai, tiek to, numoju ranka, ir tiek. Dabar tikrai atsiranda daugiau ryžtingumo padaryti viską iki galo.

Įmponuoja ir šaulių vienybė, tvirtumas, instruktorių profesionalumas. Juk tai savanoriška organizacija, daugelis turi šeimas, mažų vaikų, atsakingus darbus, bet štai skiria laiko ir nemažai jėgų mokydami, patys mokydami, organizuodami, dalyvaudami. Manau, kad daugelį gerų dalykų šioje organizacijoje dar atrasiu.

Kažkur esu girdėjęs posakį, kad apkasuose ateistų nebelieka. Ar su tuo sutinkate?

Posakis estetiškai gražus, bet gali būti ir atvirkščiai. Dauguma žmonių, susidūrę su realia mirties galimybe, neišvengia minčių apie anapusių. Tačiau jeigu žmogus netikintis, vargu ar karas, žiaurūs išbandymai pakeis jo įsitikinimus. Gali atsitikti, kad baisių patirčių fone netikintis žmogus atsigręžia į Dievą – veikiamas baimės, streso, o galbūt išgyvenęs stebuklingas išsigelbėjimo akimirkas. Bet gali net ir nustoti tikėjimo. Mes nė vienas nežinome, kaip pasielgsime ištikus išbandymams, negalime spekuliuoti kilniais ir teisingais žodžiais, nes gali atsitikti visai. Taip, dabar aš stengiuosi išlaikyti gyvą ir tvirtą santykį su Dievu, tariausi,

Sprendimą nulėmė ir noras prisidėti prie visuotinės gynybos, daryti tai, ką galiu geriausiai.

kad nesuklupsiu atėjus išbandymų metui, neišsigąsiu. Bet realiai ištikus ypač dideliu stresu, – apie tai gali daugiau pasakyti psichologai, – mes galime pasiegti netikėtai sau patiems. Būkime sąžiningi, ir tai pripažinkime.

Tėvynės meilė, pasiryžimas ją ginti ir tikėjimas – kaip regite šių dalykų santykį?

Man tie dalykai – tarsi mozaika, kurioje visos dalys susijusios. Paprastai širdimi jaučiame, kada pasirenkame teisingai, ir tie pasirinkimai mus savaime stiprina, veda tolyn, gilyn, daro įtaką visam gyvenimui. Jau užsiminiau pirmiau, kad, įstojus į LŠS, mano kasdienybėje atsirado daugiau tvarkos ir valios atlikti rutiniuos darbus. Viskas labai susiję, ir tai nėra vien nuo realybės atitolusios sąvokos – jeigu tau brangi Lietuva, negali likti abejingas ir turi galvoti, kaip gali prisidėti prie jos gynybos ir apsaugojimo. Kartu prašydama Dievo malonės, kad priimtum sprendimus Jo šviesoje, pasitikrintum tą vidinį kompasą.

Šv. Rašte pasakyta: „Atiduokite tad, kas ciesoriaus, ciesoriui, o kas Dievo – Dievui“ (Mt 22, 21). Ar lengvai sekasi atskirti šiuos du dalykus? Ypač kai kalbame apie šaulišką reikalą.

Gal jau ir pasikartosiu, bet santykis su Dievu yra viso gyvenimo šerdis, ir tik iš tos šerdies nusitiesia, išeina visi kiti išoriniai dalykai. Dėl to turbūt didelės skirties čia nedaryčiau. Mano, šaulių kapeliono, tarnystė vos prasidėjo. Galbūt dar neturiu daug patirties, galbūt po kiek laiko atsiskleis kiti dalykai.

Ko palinkėtumėte šauliams ir jų artimiesiems?

Tegul visus šaulių kelius lydi Dievo palaima ir palaikymas. Atsiremkiame į Jį kaip į tvirtą uolą ir su Jo pagalba įveiksime visus sunkumus arba rasime geriausią kryptį, kaip juos apeiti. ×

MRF MEDIA SUPPORT FUND LITHUANIA

„Atsparumo kodas: šauliai 360° ir sąmoningumas informacinių grėsmių akivaizdoje“

PROJEKTĄ IŠ DALIES FINANSUOJA MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

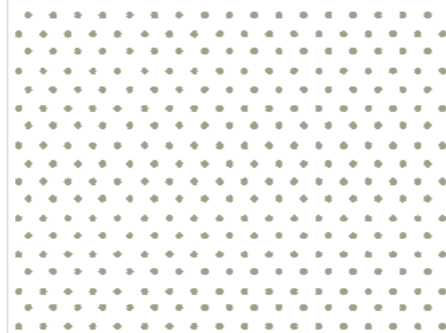

NEMATOMAS FRONTAS: KAI PERGALĖ KURIAMA DAR PRIEŠ PIRMĄ ŠŪVĮ

3

Ar žinojote, kad viena sėkmingiausių karinių ir informacinių operacijų Lietuvos istorijoje – 1923-ųjų Klaipėdos sukilimas – buvo laimėta ne kulkomis, o idėja? Dar prieš kariams pajudant uostamiesčio link, erdvė pergalei jau buvo paruošta pasitelkus diplomatiją, informaciją ir sumanų naratyvą*.

Tekstas ir nuotraukos: ŽIEŽIRBA

Praėjus daugiau nei šimtmečiui, kovo 14-ąją, Kaune šauliai vėl susirinko diskutuoti apie tai, kas šiandieniniame geopolitiniame teatre yra tikrasis Informacinių operacijų („InfoOps“) „aukso standartas“. Šiuolaikinis karas retai prasideda nuo artilerijos salvės. Mes gyvename „karo tarp žmonių“ (*War Amongst the People*) eroje, kurioje mūšio laukas persikėlė į miestų gatves, išmaniųjų telefonų ekranus ir, svarbiausia, į pačių žmonių protus. „Karas laimimas ar pralaimimas dar prieš pirmą šūvį“, – šią frazę kaip leitmotyvą naudoja Vilniaus 1016-oji informacinių operacijų šaulių kuopa, Kaune organizavusi ambicingą „InfoOps dieną“.

KOGNITYVINĖ ERDVĖ: NAUJASIS STRATEGINIS SMAIGALYS

Renginio organizatoriai Kaune kūrė ne eilinio susirinkimo, o šiuolaikinio analitinio centro ir specialiųjų pajėgų štabo bendro darbo atmosferą. Tikslas aiškus – supažindinti brolius ir seseris šaulius su tuo, kaip „InfoOps“ pajėgumai – CIMIC, OSINT, PSYOPS ir CYBER – keičia operacinę aplinką.

Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) vadovybės ir ekspertų pranešimai nubrėžė griežtą liniją: „InfoOps“ nėra tik „viešieji ryšiai“. Tai kritinis pajėgumas, formuojantis aplinką, kurioje mūšis tampa pergale dar prieš jam prasidedant. Kaip teigė 1016-osios kuopos vadas Donatas Giknius, informacija gali pajudinti tūkstančius priešų ir nukreipti juos ten, kur skris kulkos. Be šio paruošiamojo darbo, ginklas tėra geležis.

INTEKTUALINIS GINKLAS: NUO ČINGISCHANO IKI SKAITMENINIO AMŽIAUS

Kas iš tiesų yra informacinės operacijos? Tai – strateginis menas valdyti, saugoti ir iškreipti informaciją taip, kad oponentas priimtų jums palankius sprendimus nė nesuvokdamas, kad juo manipuliuojama. Nors šiandien „InfoOps“ asocijuojasi su aukštosiomis technologijomis, jų šaknys siekia seniausių karų istorijos pradžių. Dar prieš 2500 metų karo genijus Sunzi rašė, kad aukščiausias karo menas – nugalėti priešą be mūšio, o Čingischanas meistriškai naudojo gandus apie savo ordų žiaurumą tam, kad miestai kapituotų dar nepamatę pirmųjų raitelių.

1. 1016-osios kuopos vadas D. Giknius kalba renginyje.
2. „InfoOps diena“ akimirkos.

Šiandien ši sritis evoliucionavo į kompleksinę ekosistemą, kurioje persipina keturios kartinės disciplinos:

OSINT (žvalgyba iš atvirų šaltinių) – leidžianti iš mozaikos detalių sudėlioti pilną priešo paveikslą;

CYBER – sauganti mūsų skaitmenines arterijas ir trikdanči priešo nervų sistemą;

PSYOPS – tiesiogiai atakuojanti oponento valią priešintis;

CIMIC – kurianti pasitikėjimo tiltus tarp kariuomenės ir visuomenės.

Tai nebėra tik „pagalbinės funkcijos“. Prestižiškiausios pasaulio karinės aukštosios mokyklos, tokios kaip West Point (JAV), Sandhurst (JK) ar mūsų Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, šias temas dėsto kaip kritines ateities karininkų kompetencijas. »

„Mes ne tik stebime procesus – mes juos formuojame. Ne ginamės, o puolame“, – tokia nuotaika užbaigė „InfoOps dieną“.

„InfoOps“ specialistas šiandien yra prestižinė pozicija, reikalaujanti ne tik karinės disciplinos, bet ir gilių geopolitikos, psichologijos bei technologijų žinių.

„InfoOps“ specialistas šiandien yra prestižinė pozicija, reikalaujanti ne tik karinės disciplinos, bet ir gilių geopolitikos, psichologijos bei technologijų žinių. Tai – šiuolaikiniai „nematomieji kariai“, kurių intelektualinis svoris mūšio lauke dažnai tampa svarbesnis už ugnies galią.

NUO UKRAINOS IKI GAZOS: INFOOPS REALYBĖ

Vienas stipriausių renginio akcentų – žvilgsnis į Ukrainos patirtį. Mykhailo Makaruk, Ukrainos ginkluotųjų pajėgų vyresnysis seržantas ir „InformNapalm“ balsas, priminė, kad „InfoOps“ sukūrė Ukrainai erdvę kovoti tada, kai pasaulis jai davė vos kelias paras. Visi prisimename garsiąsias Ukrainos Prezidento frazes apie tai, kad jis ir jo vyriausybės nariai čia, Ukrainoje, ir niekur nesiruošia trauktis. Prisimename atsakymą į pasiūlymą evakuotis: „Man nereikia pavėžėjimo, man reikia ginklų.“ Pasak Mykhailo Makaruk, informacinių operacijų svarba ir rezultatai šiuolaikiniame kare itin dideli: „Joks kariuomenės padalinys, net specialiųjų operacijų, per dvi savaites nesunaikins 2500 RF Starlink'ų – nei artilerijos ugnimi, nei FPV dronais. Niekada! Tokį įspūdingą rezultatą Ukrainoje pasiekė jungtinės kibernetinių operacijų, atvirųjų šaltinių žvalgybos ir psichologinių operacijų padalinių pajėgos.“

Tačiau diskusija neapsiribojo tik Ukraina. Šiandieninis Vidurio Rytų konfliktas pateikia dar brutalesnių pavyzdžių. Izraelio ir „Hamas“ kare matome, kaip informacinės operacijos tampa „pagrindiniu frontu“. Socialinė žiniasklaida Gazos konflikte buvo paversta globaliu ginklu, siekiant ne tik demoralizuoti priešą, bet ir tiesiogiai valdyti naratyvą, spaudžiant Vakarų vyriausybės priimti vienokius ar kitokius sprendimus. Tai rodo, kad „InfoOps“ specialistai šiandien daro didesnę įtaką politiniam sprendimų priėmimo procesui nei sunkieji bombonešiai.

3

STRATEGINIS CIMIC SVORIS

Daug dėmesio renginyje skirta CIMIC [Civilių ir karių bendradarbiavimo, angl. *Civil-Military Cooperation*] funkcijai pagal NATO AJP-3.19 doktriną. Šiuolaikiniuose, ypač miestų, konfliktuose (tokuose kaip Mariupolis ar Gaza) būtent CIMIC specialistas yra tas, kuris užtikrina kariuomenės efektyvumą. Be gebėjimo komunuoti su vietine valdžia, valdyti pabėgėlių srautus ar saugoti kultūros paveldą, kariuomenė rizikuoja paskęsti civiliniame chaose, kuris yra parankus tik agresoriui.

1016-OJI KUOPA: INTELEKTUALINIS LŠS IR KARIUOMENĖS REZERVAS

Žvelgiant į renginio organizaciją, sunku patikėti, kad tai – savanoriška veikla. 1016-oji informacinių operacijų kuopa dar kartą įrodė, kad Šaulių sąjunga šiandien yra progresyvi, intelektualiai stipri ir technologiniams iššūkiams pasiruošusi organizacija. Tai žmonės, kurie savo srityse yra aukščiausio lygio profesionalai – nuo kibernetinio saugumo architektų iki OSINT analitikų.

Jų žinutė kitiems šauliams buvo paprasta: mūsų pranašumas – greitis, tikslumas ir kognityvinės erdvės valdymas. „Mes ne tik stebime procesus – mes juos formuojame. Ne ginamės, o puolame“, – tokia nuotaika užbaigė „InfoOps dieną“. Jei 1923-aisiais šaulių protėviai paruošė erdvę Klaipėdos išvadavimui, tai šiandieninė šaulių karta ruošia intelektualinį skydą visai Lietuvai. Pergalė, kaip ir tada, taip ir dabar, prasideda galvose.

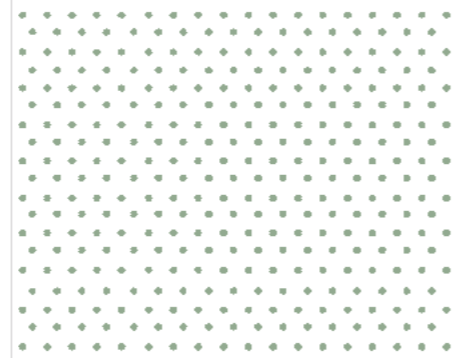
AR ŽINOJOTE, KAD?

OSINT (Open Source Intelligence): Izraelio-„Hamas“ konflikto metu OSINT tyrėjai dažnai paneigė dezinformaciją apie raketų smūgius greičiau nei oficialiosios tarnybos, naudodami atvirus palydovinius duomenis ir geolokaciją.

PSYOPS ir „TikTok“ karas: Vidurio Rytuose pirmą kartą matome tokio masto „TikTok“ karo reiškinį, kur vaizdo įrašai kuriami ne pramogai, o kaip psichologinio spaudimo priemonė oponento kariams ir jų šeimoms.

CIMIC „Tylusis palaikymas“: NATO doktrinoje *Silent Support* (liet. tylusis palaikymas) yra siekiama – tai būseną, kai vietiniai gyventojai galbūt neremia kariuomenės aktyviai, tačiau netrukdo jos operacijoms. Tai pasiekama tik per aukšto lygio CIMIC diplomatinis įgūdžius.

CIMIC UA „Evakuacija 200“: Ukraina sukūrė unikalų projektą žuvusių karių kūnų paieškai ir grąžinimui. Tai parodė, kad CIMIC funkcija yra gyvybiškai svarbi ne tik operacijų sėkmei, bet ir tautos rezistencinei dvasiai išlaikyti. Šios pamokos šiandien jau analizuojamos karo mokyklų vadovėliuose.

3. Renginys „InfoOps diena“ Šaulių sąjungoje organizuotas pirmą, bet tikimės ne paskutinį kartą.

4. Klaipėdos krašto sukilėlių štabas. Viduryje sėdi – J. Polovinskas-Budrys. Iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus.

* 1923 m. Klaipėdos sukilimas-karinė operacija nebuvo stichiškas vietinių gyventojų sukilimas – tai buvo viena geriausiai suplanuotų ir slapčiausių Lietuvos tarpukario geopolitinių operacijų.

Štai pagrindiniai jos sumanytojai ir vykdytojai, kurie „nematomame fronte“ parengė dirvą pergalei:

1. PAGRINDINIS STRATEGAS IR „SMEGENYS“: ERNESTAS GALVANASKAS

Tuometinis Lietuvos Ministras Pirmininkas ir užsienio reikalų ministras.

Vaidmuo: Jis buvo pagrindinis operacijos architektas. E. Galvanuskas suprato, kad Lietuva negali tiesiogiai paskelbti karo Prancūzijai (kuri tada valdė Klaipėdą), todėl sugalvojo „sukilimo“ scenarijų.

Diplomatinis manevras: Jis sugebėjo slapta susitarti su Vokietija (kad ši netrukdytų) ir net gauti neoficialų Sovietų Rusijos palaikymą, kad Lenkija nedrįstų pulti Lietuvos iš nugaros.

2. KARINIS VADAS: JONAS POLOVINSKAS-BUDRYS

Lietuvos žvalgybininkas, kontržvalgybos viršininkas.

Vaidmuo: Jis buvo paskirtas operacijos kariniu vadu. Siekdamas išvengti tiesioginių sąsajų su Lietuvos kariuomene, pasikeitė pavardę į Budrį (tapo Jonu Budriu) ir vadovavo „Ypatingosios paskirties rinktinei“.

Veiksmas: Jo vadovaujami kariai (perrengti civiliais drabužiais, su raiščiais ant rankovių „MLS“ – Mažosios Lietuvos sukilėlis) per kelias dienas perėmė Klaipėdos kontrolę.

4

3. IDEOLOGINIS VARIKLIS: VINCAS KRĖVĖ-MICKEVIČIUS

Garsus rašytojas, tuo metu – Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) pirmininkas.

Vaidmuo: Jis buvo vienas karščiausių operacijos šalininkų. Būtent Šaulių sąjunga tapo ta jėga, kuri suteikė operacijai „liaudies sukilimo“ įvaizdį.

Indėlis: V. Krėvė-Mickevičius organizavo savanorius šaulius, rūpinosi jų moraliniu nusiteikimu ir propaganda. Jis spaudė vyriausybę veikti ryžtingai, kol proga nebuvo praleista.

4. VIETINIS „SUKILIMO VEIDAS“: ERDMONAS SIMONAITIS

Mažosios Lietuvos lietuvininkų veikėjas.

Vaidmuo: Kad pasaulis patikėtų, jog sukilimas yra vietinis, reikėjo vietinių lyderių. E. Simonaitis tapo Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto pirmininku.

Veiksmas: Jis pasirašė deklaracijas, kuriomis prašė Lietuvos pagalbos ir skelbė apie Klaipėdos krašto prisijungimą prie Lietuvos. Tai suteikė operacijai teisinį ir moralinį pagrindą tarptautinėje erdvėje.

5. DIPLOMATINIS UŽNUGARIS: JURGIS ŠAULYS

Lietuvos pasiuntinys Berlyne.

Vaidmuo: Jis atliko milžinišką darbą derėdamasis su vokiečiais. Vokietijai tuo metu labiau patiko lietuviška Klaipėda nei prancūzų valdoma ar lenkų įtakon galinti patekti teritorija, todėl J. Šaulys užtikrino, kad vokiečiai ne tik netrukdytų, bet ir slapta parudos Lietuvai ginklų operacijai vykdyti.

KODĖL TAI VADINAMA VIENA SĖKMINGIAUSIŲ LIETUVOS INFORMACINIŲ OPERACIJŲ?

1. Naratyvas: Pasauliui buvo pateikta versija, kad tai vietinių gyventojų sukilimas prieš prancūzų administraciją.

2. Maskuotė: Lietuvos reguliariosios kariuomenės kariai nusisegė antpečius ir vilkėjo civilių rūbus.

3. Laikas: Operacija pradėta tada, kai Prancūzija buvo užsiėmusi Rūro krize ir negalėjo skirti didelių pajėgų Klaipėdai ginti.

Ši operacija iki šiol laikoma viena sėkmingiausių Lietuvos istorijoje, nes minimaliomis aukomis (žuvo 12 lietuvių, 2 prancūzai ir 1 vokiečių policininkas) buvo pasiektas strateginis tikslas – Lietuva tapo jūrine valstybe. ×

„GYVA. NEPRIKLAUSOMA. LAISVA.“: KONFERENCIJA, KVIEČIANTI GALVOTI APIE ATEITĮ

Tekstas: DOVYDAS VOROBLIEVAS,
ALMINAS SINEVIČIUS,
AISTĖ DAMBRAUSKAITĖ

4

1. Diskusija „Istorija nesibaigė, tik ar ji kartojasi? Europos tautų ateitis karo fone“.

2. Konferencijos „Gyva. Nepriklausoma. Laisva.“ klausytojai.

Kovo 19 d. Signatarų namuose vyko Lietuvos šaulių studentų korporacijos „Saja“ organizuota konferencija „Gyva. Nepriklausoma. Laisva.“. Tai jau tradiciniu tapęs korporacijos renginys, tačiau šiemet jis įgavo naują kryptį – pirmą kartą buvo atvertas platesnei visuomenei. Šis sprendimas leido ne tik išplėsti auditoriją, bet ir praturtinti diskusijas skirtingomis patirtimis bei požiūriais.

Nors aptartos temos buvo sudėtingos, kartais net niūrios, diskusija baigėsi pozityvia mintimi – istorija nėra neišvengiama, o ateitis priklauso nuo mūsų sprendimų, pilietiškumo ir gebėjimo veikti.

Konferencijos tema šiemet buvo orientuota į ateitį, ją nagrinėjant per įvairias prizmes – nuo žmogaus ir technologijų santykio iki istorijos, politikos bei Europos geopolitinių perspektyvų. Tokia temų įvairovė atspindi tiek Lietuvos šaulių sąjungos, tiek pačios korporacijos „Saja“ bendruomenę, kurioje susitinka skirtingų sričių žmonės. Būtent šis žinių ir patirčių dalijimasis tampa esmine vertybe, leidžiančia augti ne tik individualiai, bet ir kaip bendruomenei.

Į istorinę erdvę susirinko apie 30 dalyvių – tiek korporacijos narių, tiek studentų ir smalsių klausytojų. Renginį pradėjo korporacijos pirmininkė Aistė Dambrauskaitė, pakvietusi susirinkusiuosius ne tik paminėti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo laikotarpį, bet ir kartu pažvelgti į šiandienos iššūkius bei ateities kryptis. Konferenciją profesionaliai ir jaukiai moderavo Karolina Kinderytė.

Pirmojoje renginio dalyje klausytojai išgirdo du pranešimus, atskleidusius skirtingus, tačiau tarpusavyje susijusius ateities aspektus. Verslo ir dirbtinio intelekto entuziastas Evaldas Krampas perskaitė pranešimą „Kodą rašo AI. Kas tada esi tu?“. Jis aptarė, kaip generatyviniai modeliai keičia kūrybinius procesus – idėjos ir pirmieji sprendimai šiandien gali būti sugeneruoti per kelias sekundes, o žmogaus vaidmuo vis dažniau tampa susijęs su užklausų formavimu ir rezultatų vertinimu. Pranešėjas taip pat kėlė svarbius klausimus apie autorystę,

2

atsakomybę bei intelektinę nuosavybę, pabrėždamas, kad technologijos turi būti naudojamos atsakingai, neprarandant žmogaus vertės.

Antrąjį pranešimą skaitė šeimos gydytoja ir Vilniaus universiteto doktorantė Agnė Misiūtė. Savo pranešime „Neribotas gyvenimas – trukmės ir kokybės revoliucija“ ji kvietė pažvelgti į ilgaamžiškumą ne tik per gyvenimo trukmės, bet ir kokybės prizmę. Pasak jos, ilgėjantis gyvenimas suteikia naujų galimybių, tačiau kartu kelia iššūkių – būtina investuoti į prevenciją, ankstyvą diagnostiką ir psichosocialinę gerovę. Technologijos, tokios kaip nuotolinė sveikatos stebėseną ar personalizuota medicina, gali tapti svarbiais įrankiais, tačiau medicinoje jos neturėtų pakeisti žmogiško ryšio.

Kulminacinė konferencijos dalis buvo diskusija „Istorija nesibaigė, tik ar ji kartojasi? Europos tautų ateitis karo fone“. Joje dalyvavo istorikas Norbertas Černiauskas, politologė Margarita Šešelgytė ir publicistas Donatas Puslys. Diskusijoje buvo nagrinėjami klausimai apie istorinių procesų pasikartojimą, demokratijų atsparumą, dezinformacijos grėsmes bei Europos saugumo ateitį. Nors aptartos temos buvo sudėtingos, kartais net niūrios, diskusija baigėsi pozityvia mintimi – istorija nėra neišvengiama, o ateitis priklauso nuo mūsų sprendimų, pilietiškumo ir gebėjimo veikti.

Diskusija sulaukė didelio susidomėjimo ir tapo intelektualiniu vakaro centru. Dalyviai aktyviai įsitraukė, kėlė klausimus, o pokalbiai tęsėsi ir neformalioje aplinkoje po renginio. Ypač daug dėmesio sulaukė dezinformacijos, energetinio saugumo ir visuomenės atsparumo temos-klausimai, kurie šiandien yra aktualūs kiekvienam.

Konferencija paliko įspūdį ne tik dėl savo turinio, bet ir dėl asmeninių įžvalgų, kurias išsinešė dalyviai. Viena iš svarbiausių minčių – atsakomybė naudojantis dirbtiniu intelektu ir dalijantis informacija. Taip pat išryškėjo sveikatos svarba kasdienybėje bei būtinybė kritiškai vertinti informaciją, ypač švietimo kontekste.

Tokie renginiai parodo, kad bendruomenė yra gyva tol, kol ji diskutuoja, mokosi ir ieško atsakymų į sudėtingus klausimus. „Saja“ dar kartą įrodė, kad gali būti erdve ne tik tradicijoms puoselėti, bet ir aktualioms temoms nagrinėti.

Organizatoriai dėkoja visiems pranešėjams, diskusijos dalyviams, moderatorei, renginio iniciatoriams ir, svarbiausia, dalyviams, kurių smalsumas ir įsitraukimas kūrė šio vakaro atmosferą. Tikimasi, kad ateityje tokių atvirų ir visuomenei skirtų renginių bus dar daugiau.

Laisvė yra gyva tol, kol apie ją kalbame, ją saugome ir kuriame. Iki kitų susitikimų. x

ESPRIT DE CORPS IR LYDERYSTĖ

Tekstas: DR. MYKOLAS SIMAS POŠKUS

Kai kalbame apie pilietiškumą, visuomenės saugumą ir atsparumą – lyderystė ir komandinė dvasia yra labai svarbūs momentai.

Lietuvos šaulių sąjunga, pasižyminti savo pareigine hierarchija, subordinacija ir narius vienijančiu tikslu būti pasiruošusiems padėti ir ginti, yra geriausias pavyzdys, kur šie dalykai egzistuoja ir kur jų neabejotinai reikia. Bet prisiminkime, kad *esprit de corps* ir lyderystė nėra vien gražūs žodžiai – už jų stovi labai konkretūs reiškiniai ir savybės. Tai yra ir turėtų išlikti šaulių kasdienybėje, nes nuo to priklauso darbo kokybė, motyvacija, fizinis ir emocinis pasirėngimas daryti tai, ką reikia, – tada, kai reikia.

Visi mes tapome šauliais dėl vidinės motyvacijos, dėl noro būti pasirėngusiems padėti. Tai reikalauja iš mūsų gebėjimo dirbti vieningai, greitai, pasitikėti vadais ir nedvejoti. Tą gerokai lengviau pasiekti, jei vadai demonstruoja lyderio bruožus ir ne tik duoda nurodymus, bet ir rodo pavyzdį. Paprastas, galbūt šiek tiek primityvus, pavyzdys yra rikiuotės pratybos, kuriose vadai ne tik nurodo, ne tik moko, bet ir patys žygiuoja kartu su rikiuote. Vienas iš lyderio bruožų, pastebėjus daromas klaidas, yra padėti jas išspręsti, net jei tai daroma griežtai, tačiau pagarbiai, draugiškai, galbūt šmaikščiai, bet neprarandant autoriteto. Lyderis globoja tol, kol išmokstame, tuomet kelia lūkesčius ir ugdo pavyzdžiu. Tada būryje vystosi ir komandinė dvasia, kuri visus sujungia noru pasiekti tikslą ne individualiai, bet visiems kartu, atsiranda vidinė mentorystė ir palaikymas tarp būrio šaulių.

Pradedama įsisąmoninti, kad bendras tikslas gali būti pasiektas ne pavienių šaulių pastangomis, o bendru viso būrio darbu, kad ir kokias užduotis atliktų atskiri būrio šauliai.

Geras lyderis pasižymės emociniu stabilumu – gebėjimu į situacijas reaguoti ramiai ir efektyviai, net kai jos yra sudėtingos. Tai ypač svarbu situacijose, kai sprendimus reikia priimti greitai, neužtikrintomis sąlygomis. Bet tai jokiais būdais nereiškia, kad lyderis turi būti šaltas ir atsirbojęs. Jis turi būti užtikrintas ir gebantis suprasti, kaip jaučiasi jo nurodymus gavę šauliai. Čia kalbama ir apie supratimą, kai šauliams reikia daugiau pagalbos ar tikslumo. Lyderis geba suprasti, su kuo jo komanda gebės susitvarkyti, ir ją valdo efektyviai, pagal jos pajėgumus ir kompetencijas.

Lyderystėje negali būti nuvertinamas empatijos vaidmuo. Šauliai yra labai įvairūs žmonės, su labai įvairiais gebėjimais ir patirtimi. Tad individualus kiekvieno komandos šaulio supratimas ir gebėjimas teikti nurodymus, kurie išnaudotų šaulio stiprybes, ne tik padeda siekti komandinio tikslo, bet ir padeda šauliui atrasti savo vietą. Taip dar labiau pastiprinama komandinė dvasia ir viso vieneto pajėgumas tinkamai atlikti užduotis.

Lyderis turi būti autentiškas, nebijoti parodyti save. Toks lyderis bus suprantamas ne kaip formalus, įsakymus duodantis, vadai, bet kaip žmogus. O tai skatina nurodymus vykdyti ne tik todėl, kad taip reikia, bet ir dėl to, kad viduje jautiesi įsipareigojęs nenuvilti žmogaus, kuris tau padovanojo savo laiką ir pastangas, kad išmokyti ir paruošti tave pačioms įvairiausioms situacijoms.

Kai kurie žmonės natūraliai yra lyderiai dėl savo vidinių savybių, bet tai nereiškia, kad lyderiu negalima tapti. Šios kompetencijos, kaip ir visos kitos, yra ugdytinos ir jas praktikuojant – sėkmingai išsiugdomos. Vadinas, greta išvardytų lyderio bruožų, taip pat reikėtų siekti nuolat tobulinti bendravimo įgūdžius, gebėjimą išklausti ir suprasti kitus. Vadų nurodymai turi būti vykdomi, tačiau lyderiu yra pasitikima; tai sumažina dvejonę vykdam nurodymus.

Geras lyderis pasižymės emociniu stabilumu – gebėjimu į situacijas reaguoti ramiai ir efektyviai, net kai jos yra sudėtingos.

Dėl to svarbu kurti pasitikėjimo atmosferą tiek atskiruose šaulių vienetuose, tiek puoselėti ją tarp visų brolių ir sesių šaulių.

Komandinė dvasia nėra savaime atsirandantis dalykas. Tam, kad ji atsirastų, reikalingos bendros patirtys, bendri iššūkiai, bendri tikslai. Šaulių sąjunga tikrai pasižymi tuo, kad tokių situacijų ir veiklų ten gausu, tačiau patiriant sudėtingas situacijas didėja ir konfliktų rizika. O konfliktai, geriausiai atveju, tarp konfliktuojančių pusių turėtų būti sprendžiami draugiškai. Jei taip išspręsti konflikto nepavyksta, tuomet lyderio vaidmuo irgi tampa itin svarbus, nes jis gebės įsigilinti į konflikto esmę ir žinos, kad reikia spręsti situaciją, o ne ieškoti kaltų. Siekiamybė yra tai, kad po konflikto išsprendimo abi konfliktuojančios pusės jausis suprastos ir ne tik neliks susipriešinusios, bet sukurs geresnį tarpusavio santykį einant bendro tikslo link.

Galų gale, lyderystė nėra vien vado atsakomybė. Šauliai, išnaudodami savo stiprybes, kai dirba vienete, gali ir turėtų prisiimti lyderio vaidmenį ten, kur tai yra tinkama ir padeda efektyviai siekti bendro tikslo. Vadai yra lyderis, kuris turi formalią galią duoti nurodymus, taip pat neformalią galią įkvėpti. Jis komandos viduje neturi formalių galių, bet įkvėpti ir padėti – visada gali ir turėtų tai daryti. Tai kuria užtikrintumo jausmą komandoje, nes spontaniški lyderiai, reikalingi vienose ar kitose situacijose, suteikia užtikrintumo ir prisideda prie bendro komandos mokymosi efektyvumo bei darnaus veikimo. x

MOBILIZACIJOS IR PILIE TINIO PASIPRIEŠINIMO DEPARTAMENTAS KVI EČIA

**Gegužės 9 d. susitikime
„Pilietiš kumo žaidynėse“
Kėdainiuose**

2026 m. gegužės 9 d. Kėdainių miesto parke (J. Basanavičiaus g. 2, Kėdainiai) vyks Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos (MPPD prie KAM), kartu su Kėdainių miesto savivaldybe, organizuojamos „Pilietiš kumo žaidynės“.

Pilietiš kumo žaidynių tikslas – ugdyti neabejingus ir nelaimės atveju reaguoti pasiruošusius bendruomenės narius, vienijant ir apmokant gyventojus bei suteikiant jiems specialiųjų žinių ir gebėjimų tinkamai veikti įvairių krizinių ir ekstremaliųjų situacijų metu. Žaidynėse gyventojų komandos atliks kariškių,

pilietinio pasipriešinimo instruktorių bei kitų šalies institucijų parengtas praktines užduotis. Interaktyviomis priemonėmis įtraukti gyventojai geriau supras pilietiš kumo reikšmę, piliečių ir valstybės institucijų bendradarbiavimo svarbą krizių metu.

„Pilietiš kumo žaidynės“ MPPD prie KAM, kartu su miestų savivaldybėmis, rengia nuo 2022 m. Praėjusiais metais jos vyko Rudaminoje, Vilniaus r.; 2024 m. – Telšiuose ant Zakso kalno; 2023 m. – Pasvalyje, Kultūros ir poilsio parke; o 2022 m. – Kaune Tvirtovės VI forte.

5

APIE „APSINUODIJIMĄ“ INFORMACIJA. TIKRA ISTORIJA

Tekstas: JÜRATĖ STANKŪVIENĖ

1. Šiandieniniame informacijos chaose „apsinuodijimas“ informacija gali ištikti dažną.

VISKAS PRASIDĖJO NUO AŠTUONIOLIKMETĖS MOKSLEIVĖS

Ji buvo tikras spinduliukas, ateities lyderė, nepaprastai šviesus žmogus – optimistė, vizionierė. Tokia mergina, kuri nuoširdžiai tiki, kad pasaulis gali būti geresnis.

Ji prisijungė prie žiniasklaidos monitoringo ir analizės bendrovės „Mediaskopas“ kaip tradicinės žiniasklaidos stebėtoja. Jos funkcija – tikrinti, ar dirbtinis intelektas teisingai atrinko ir suklasifikavo portalų, žurnalų ir spaudos straipsnius. Ji neturėjo skaityti straipsnių kaip knygos ar gilintis į turinį – tik peržvelgti, ar užduotis atlikta teisingai. Techninis darbas. Toks buvo jos pirmasis darbas – nuotoliu ir labai jai tinkamu grafiku.

6

1

Nekantriai laukiau mūsų susitikimo po dviejų mėnesių, kai sutartis baigėsi, nes mergina tikrai be galo pozityvi ir įkvepianti. Staiga ji atėjo lyg kas žmogų būtų pamainę – itin negatyvi, nusivylusi, užgesusi. Pradėjo kalbėti apie ateitį taip, lyg jos nebūtų. Pasaulis jos akyse atrodė tamsus ir beviltiškas: „jos karta neturi ateities – jei ne karas, tai globalus atšilimas, beprasmiška ir beprotiška brangu turėti vaikų, o ir mokytis nėra prasmės, nes dirbtinis intelektas pakeis pasaulį ir žmonės taps nereikalingi“.

MES UŽGESINOME JOS ŠVIESĄ JOS SVAJONIŲ DARBE?

Puoliau aiškintis, kas galėjo nutikti. Juk ji net neskaitė straipsnių itin išsamiai, tik permesdavo juos akimis. Dar svarbiau – tai buvo straipsniai iš tradicinės žiniasklaidos, parašyti profesionalių žurnalistų. Per du mėnesius ji peržiūrėjo tik daugiau nei 13 000 straipsnių.

Jei per du mėnesius šviesi, optimistiška mergina gali taip pasikeisti nuo profesionalios žiniasklaidos srauto, tai kas vyksta su mumis visais, kurie gyvename nuolatiniame informacijos ir socialinių medijų sraute?

Pradėjau stebėti save bei aplinkinius ir viską kvestionuoti. O kas, jei prastas miegas, negatyvas, dirglumas, nerimas, lengvai užverdančios emocijos ir net sapnuose sprendžiamos problemos, nuo kurių pabudavau pavargusi, yra ne amžiaus, hormonų, nuovargio darbe ir rūpesčių šeimoje padarinys? Juk simptomai yra identiški jos simptomams, o mudvi skiria dešimtmečiai, ir mes išgyvename visiškai skirtingas gyvenimo situacijas.

PRADĖJAU TYRINĖTI „APSINUODIJIMĄ“ ŽINIASKLAIDA

Sąmoningai ieškojau ir tyrinėjau kuo įvairiausias nuomones ir tyrimus, kad nepatekčiau į Daningo-Kriugerio efekto „kvailumo viršūnę“, kur turi ribotą supratimą apie svarbią situaciją, bet pagaliau randi suprantamus atsakymus, o algoritmai tave jsuka į debesį, kuris patvirtina tavo žinojimą, nepalikdamas erdvės kitai nuomonei. Tada tampa pseudoeksperte ir užsidarai tame bokšte, akla ir kurčia, nes tolimesnis ieškojimas nesuteikia tokio komforto kaip visažinystė, ypač jei randi bendraminčių. Tolesnis ieškojimas verčia vėl klaidžioti po nerimo slėnį, kol nutiks nušvitimo akimirka, ir viskas it dėlionė susidėlios į suprantamą paveiksluką.

Tada supratau dalyką, kuris iš pradžių pasirodė labai paprastas, – šiame informacijos chaose reikia pradėti saugoti savo emocijas taip, kaip saugome pinigus.

Daugelis pasirenka taip patogiai užstrigti, net jei ten pilna klaidų.

Iškeliavau į tą nerimo slėnį. Kai atmečiau senatvę ir hormonus (mano „kvailumo viršūnę“), nutiko keistas dalykas – man pasidarė ramiau. Ne todėl, kad supratau daugiau, o dėl to, kad dingo poreikis viską žinoti ir turėti tvirtą poziciją.

Tuo pačiu metu pasaulinėje žiniasklaidos monitoringo konferencijoje išgirdau stiprų pranešimą apie naratyvų karą. Apie tai, kaip šiuolaikinėse informacinėse kovose stiprios emocijos tampa svarbesnės už faktus.

NARATYVŲ KARE NUTINKA KEISTAS DALYKAS

Naratyvų kare pusės susipriešina ir visos turi savo tvirtus argumentus.

Pavyzdžiui, viena pusė tiki, kad juodoje dėžėje esantis katinas yra gyvas. Kita, kad katinas miręs. Jie kaunasi kaip bepročiai, įrodinėdami vienas kitam savo tiesas. Kai dėžė atidaro, tiesa nebėra svarbi – ją visada galima paaiškinti sąmokslo teorija. Jei katinas gyvas, tvirtinama neva juos sukėitė, o jei miręs – nužudė prieš atidarant dėžę.

Abi pusės jaučiasi teisios, nes į savo versiją investavo per daug emocijų, ir tai tapo jų identiteto dalimi.

Tada supratau dalyką, kuris iš pradžių pasirodė labai paprastas, – šiame informacijos chaose reikia pradėti saugoti savo emocijas taip, kaip saugome pinigus. Juk jeigu mūsų stiprios emocijos tapo nauja valiuta, aš ja nesišvaistysiu į kairę ir į dešinę – juk neatiduodu savo santaupų telefoniniams sukčiams.

SKAIČIUOKIME SAVO EMOCIJAS TAIP, KAIP PINIGUS

Mes mokame skaičiuoti pinigus. Galvojame, ar verta pirkti vieną arba kitą daiktą, ar investicija atsipirks. Tačiau emocijas dažnai leidžiame be jokio skaičiavimo – ginčiuose, socialinių tinklų komentaruose, nerimaudami dėl dalykų, kurių negalime pakeisti.

Ėmiau emocijas traktuoti kaip pinigus: kuo stipresnė emocija – tuo didesni pinigai. Ir atradau labai paprastą metodą – kai tik pajuntu, kad emocijos kyla arba situacija gali įtraukti į dramą, sakau sau „STOP!“ Tada sau užduodu kelis klausimus: ar tai man tikrai svarbu? Kokia bus emocinė kaina? Kokios yra alternatyvos ir ko aš iš tikrųjų noriu šioje situacijoje?

Stebiu save: jei emocijos kyla iki nepatogios ribos, sakau „STOP“. Tos kelios sekundės yra būtinos karščiui numušti. Tada vertinu situaciją: ar galiu realiai ką nors pakeisti? Tarkime, negaliu turėti įtakos nei Trumpo, nei Putino, nei Irano karui, nei naftos kainoms. Priimu, kad pasaulis, deja, yra toks, ir galvoju, kaip galiu prisitaikyti ir ką realiai galiu padaryti, kas priklauso nuo manęs? O kai prasideda vertinimas ir planavimas, emocijos dažniausiai nurimsta. Gera jausti, kad valdai situaciją.

INFORMACIJOS DOZAVIMAS

Dozuuju informaciją: atsirenku šaltinius, darau detoksikaciją be socialinės medijos, leidžiu sau „paskrolinti“ ribotą laiką ir ieškoti informacijos man aktualia tema. Stabdau, jeigu ji ima kartotis kitame šaltinyje. Rūšiuoju, tikrinu, stabdau. Čia kaip su maistu – juk nevalgome visko iš eilės be ribų. Su informacija yra tas pats. Mes turime pasirinkimą ir prievolę rūpintis savo psichine sveikata.

Gera būtų kontroliuoti pasaulį ir tai, kad jis būtų labiau prognozuojamas. Bet taip nėra. Tačiau visada gali kontroliuoti savo reakciją į jį – pasirinkti pasekmes. Tai sugrąžina galią ir ramybę, praplečia horizontus, išleidžia iš narvo, leidžia išbandyti ribas. Jeigu stebi savo emocijų reakcijas ir sugebi laiku sustoti, jautiesi saugiau. Taip renkiesi tu, o ne už tave. Tu nebeprarandi kontrolės.

Tos merginos „apsinuodijimas“ padėjo man pamatyti savo „apsinuodijimą“. Matau jį ir kituose, todėl saugau savo stiprias emocijas. Kartais pasirenku jas stipriai išleisti. Bet čia svarbiausias žodis „pasirenku“, o ne tai, kad mane išprovokuoja ir apiplėšia.

Saugokime savo emocijas ir vidinius resursus – būdami ramūs mes esame atsparesni informacijos manipuliacijoms.

MRF MEDIA SUPPORT FUND LITHUANIA

„Atsparumo kodas: šauliai 360° ir sąmoningumas informacinių grėsmių akivaizdoje“

PROJEKTĄ IŠ DALIES FINANSUOJA MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

APIE SLAPTĄ NARŠYMO REŽIMĄ DAUGELIS TURI KLAIDINGĄ ĮSIVAIZDAVIMĄ: EKSPERTAS PAAIŠKINO, KOKIA JO TIKROJI PASKIRTIS

1

2

7

Rubrika „Kibernetinis saugumas“ rengiama bendradarbiaujant su oficialiu ESET atstovu Lietuvoje „NOD Baltic“.

1. Projekto „Women4Cyber Lithuania“ koordinatorė Alina Kijerul.
2. „Baltimax“ vyresnysis kibernetinio saugumo inžinierius, ESET specialistas Lukas Apynis.

Slaptas režimas padeda paslėpti naršymo pėdsakus nuo kitų žmonių, kurie gali naudotis tuo pačiu kompiuteriu, tačiau šio režimo galimybės dažnai suprantamos klaidingai.

Būtų gerai, jei naršant internete įsijungus slaptąjį režimą būtų galima apsigaubti lyg koku Hariu Potterio neregimuoju apsiaustu ir tapti nematomiems, tačiau realybėje „inkognito“ režimas suteikia kur kas mažiau privatumo, nei dažnai įsivaizduojama. „Baltimax“ vyresnysis kibernetinio saugumo inžinierius ir ESET ekspertas Lukas Apynis paaiškina, kokia iš tiesų yra šio naršyklės režimo paskirtis ir kokiais mitais apie jį vis dar tiki vartotojai.

Iš tikrųjų šis „apsiaustas“ veikia gerokai kukliau nei magiškasis iš filmų.

Ši tema pastaraisiais metais sulaukė ir teisinio dėmesio. 2024 m. „Google“ sutiko ištrinti milijardus duomenų įrašų, susijusių su vartotojų naršymu „Chrome“ slaptuoju režimu, po kolektyvinio ieškinių Jungtinėse Valstijose. Byloje teigta, kad vartotojai galėjo būti klaidinami manydami, jog jų veikla šiame režime nėra stebima.

KAS IŠ TIKRŲJŲ VYKSTA, KAI NARŠYKLĖJE ĮJUNGIAME „INKOGNITO“ REŽIMĄ?

Technškai slaptasis režimas naršyklėje sukuria laikiną naršymo aplinką. Vartotojas gali naršyti internete įprastai, tačiau naršymo istorija, slapukai, paieškos ar formose įvesti duomenys įrenginyje nėra išsaugomi.

„Naršyklė sukuria visiškai naują, izoliuotą sesiją ir atidaro atskirą langą, kuriame duomenys saugomi tik tol, kol jis atidarytas. Kai langas uždaromas, visa ši informacija iš įrenginio pašalinama“, – aiškina IT ekspertas L. Apynis.

Slaptas režimas padeda paslėpti naršymo pėdsakus nuo kitų žmonių, kurie gali naudotis tuo pačiu kompiuteriu, tačiau šio režimo galimybės dažnai suprantamos klaidingai.

Pastaruoju metu technologijų bendruomenėje vis dažniau diskutuojama apie slaptą naršymo režimo ribas. Projekto „Women4Cyber Lithuania“ koordinatorė Alina Kijerul neseniai šią temą iškėlė ir socialiniame tinkle „LinkedIn“, atkreipdama dėmesį, kad vartotojai dažnai pervertina šio režimo suteikiamą anonimiškumą.

„Svarbu suprasti, kad „inkognito“ nėra privatumo sprendimas visam internetui – tai tik vienas nedidelis naršymo funkcionalumas“, – pabrėžia A. Kijerul ir pateikia vieną iš pastarųjų metų pavyzdžių.

DIDŽIAUSIAS MITAS – TARIAMAS ANONIMIŠKUMAS

Kaip aiškina L. Apynis, naršyklėje įsijungus „inkognito“ režimą, vartotojo veiklą vis tiek gali matyti lankomos interneto svetainės, reklamos ir duomenų rinkimo bendrovės bei interneto paslaugų tiekėjas, o kai kuriais atvejais – ir tinklo administratoriai, pavyzdžiui, naršant per darbovietės ar viešąjį belaidį interneto ryšį. Taip yra todėl, kad slaptas naršymo režimas neslepia vartotojo IP adreso ar kitų techninių identifikavimo duomenų, todėl svetainių administratoriai gali matyti, iš kur jungiamasi, kokia naršyklė naudojama ar kokia operacinė sistema.

Be to, vis dažniau naudojamas vadinamasis naršyklės „piršto atspaudas“ (angl. *browser fingerprinting*), leidžiantis identifikuoti vartotoją pagal įvairius techninius parametrus.

„IP adresas mato visi serveriai, o kiti techniniai parametrai leidžia gana tiksliai atpažinti vartotoją, net ir be slapukų“, – aiškina L. Apynis.

Dar vienas dažnas mitas – kad naršymas slaptu režimu apsaugo nuo sukčių laiškų, netikrų svetainių ar kenkėjiškų nuorodų. Pasak kibernetinio saugumo žinovo, ši naršyklės funkcija grėsmių internete neatpažįsta ir jų nesustabdo.

„Jei vartotojas paspaudžia sukčių nuorodą ar patenka į netikrą svetainę, pavojus išlieka lygiai toks pats, kaip naršant įprastu režimu“, – teigia jis.

KADA „INKOGNITO“ REŽIMAS IŠ TIKRŲJŲ NAUDINGAS?

Nors šis režimas dažnai pervertinamas, tam tikrose situacijose jis gali būti praktiškas.

Pasak L. Apynio, slaptą naršymo režimą dažniausiai naudingas keliais atvejais:

1. naudojantis bendru ar viešu kompiuteriu ir siekiant nepalikti naršymo istorijos;
2. kai reikia vienu metu prisijungti prie kelių paskyrų toje pačioje svetainėje;
3. testuojant svetaines ar tikrinant jų veikimą be anksčiau išsaugotų slapukų;
4. kai svarbu, kad naršymo duomenys nebūtų išsaugoti įrenginyje.

KAIP PADIDINTI PRIVATUMO LYGĮ INTERNETE?

Kaip jau supratote, jei norite daugiau privatumo internete, vien „inkognito“ režimo nepakanka. Kibernetinio saugumo žinovai L. Apynis ir A. Kijerul rekomenduoja formuoti paprastus, bet veiksmingus skaitmeninio saugumo įpročius. Pasak jų, verta atkreipti dėmesį į kelis pagrindinius dalykus:

- naudoti stiprius ir skirtingus slaptažodžius skirtingoms paskyroms;
- įjungti dviejų veiksmų autentifikavimą (2FA);
- kritiškai vertinti gautas nuorodas ir el. laiškus;
- apdairiai dalytis asmenine informacija internete.

Be to, kai kuriais atvejais papildomą privatumo sluoksnį gali suteikti ir VPN technologija, kuri užšifruoja interneto ryšį ir gali paslėpti vartotojo IP adresą nuo lankomų svetainių. ×

„PROTINGA GALVA ANT STIPRIŲ PEČIŲ“:

Tekstas: ŽIVILĖ STADALYTĖ
Nuotraukos: EIMANTAS GENYS

PULKININKAS R. DUMBLIAUSKAS APIE TAI, KOKS KARININKAS REIKALINGAS ŠIANDIEN

Lietuvos karo akademijoje tęsiame pokalbį su pulkininku Ričardu Dumbliausku. Pirmojoje dalyje kalbėjome apie valstybės gynybos logiką, balansą tarp technologijų ir žmogaus, tarp visuomenės nuostatų ir realių galimybių. Antrojoje pokalbio dalyje dėmesys natūraliai krypta į tai, kas yra visų struktūrų ir strategijų centre – į žmogų.

1. Pulkininkas Ričardas Dumbliauskas – 1991 metų sausio 12 dieną Aukščiausiojoje Taryboje prisiekęs savanoris, SKAT (KASP) skyriaus ir būrio vadas, vėliau baigęs Karo akademiją ir tapęs karininku. Per tarnybą atliko 17 rotacijų, iš jų keturis kartus buvo atsakingas už dalinio vėliavą, tarnavo Žvalgybos, pėstininkų ir mokymo vienetuose Lietuvoje ir užsienyje. Tai karininkas, daugeliui pažįstamas ne tik dėl savo profesionalumo, bet ir dėl išskirtinės charizmos, ryžtingos laikysenos ir subtilaus humoro.

2. Būsimieji karininkai mokomi, kad karininkas – žmogus, karys, vadas ir mokytojas.

Kalbamės apie jaunąją kartą, augusią Lietuvai gyvenant taikos iliuzijoje, bet šiandien susiduriančią su nauja realybe ir atsakomybe. Apie jauną žmogų, kuris ateina į kariuomenę, ir apie tai, kokio pasirengimo jam iš tiesų reikia.

Jūsų kelias į kariuomenę prasidėjo dar Atgimimo metais. Kaip jis klostėsi ir kokios buvo pirmosios patirtys?

Mano kelias buvo toks: prasidėjus Atgimimui tapau Lietuvos skautu – ta veikla man tiko ir patiko. Esu iš Alytaus, tad viskas vyko ten. 1991-ųjų sausį su klasės draugais pabėgome iš pamokų ir atvažiavome į Vilnių. Priešaišką daviau sausio 12 dieną, bet po kelių dienų vadai pasakė grįžti į mokyklą – man tada buvo penkiolika. Vėliau prisijungiau prie SKAT – Alytuje kūrėsi rinktinė. Buvau nepilnametis, bet po priešaiškų jau oficialiai tarnavau ir padariau šokią tokią karjerą – buvau savanoris, skyriaus vadas, būrio vadas. 1993 m. baigiau vidurinę, o čia, šioje vietoje, buvo įkurta Lietuvos karo mokykla. Buvome pakviesti į antrą laidą – išlaikėme fizinio pasirengimo egzaminą, peržiūrėjo pažymis ir priėmė į mokyklą kariūnais.

Kursas buvo pagreitintas, įrangos nedaug, pasirengimas šiek tiek sovietinis, nes kitokio paprasčiausiai nežinojome. Po dvejų metų tapau leitenantu. Tokia buvo pradžia. Vėliau mane pamėtė po įvairiausias rotacijas – jų turėjau septyniolika.

Kokiais principais buvo grindžiamas karininko rengimas pirmaisiais nepriklausomybės metais, kai sistema dar tik kūrėsi?

Tuo metu buvo tokie laikai: iš principo egzistavo dvi karininkų ir instruktorių kategorijos. Vieni – buvę sovietinės kariuomenės karininkai, lietuviškos kilmės, kurie, subyrėjęs Sovietų Sąjungai, grįžo. Tai nebuvo nieko naujo – nepriklausomybės karų metu vyko tas pats. Jie darė savo darbą, turėjo patirties, nes vakariečių įgūdžių tuo metu beveik nebuvo. Kiti buvo vadinamieji „revoliucijos vaikai“ – įvairių profesijų žmonės, Atgimimo metu pasirinkę kario kelią ir tapę Lietuvos kariuomenės kūrėjais. Buvo dvi kategorijos, ir karo mokykloje didesnę dalį sudarė tie, kurie turėjo sovietinės patirties, – su savo kultūra ir visais kitais dalykais. Taip ir buvome ugdomi. Aš jau turėjau patirties Savanoriškoje krašto apsaugos tarnyboje, kurioje irgi buvo daroma tam laikui

Mūsų sėkmingas apsigynimas susijęs ne su individualiais veiksmais, o su tuo, kaip sugebėsime organizuotai veikti kaip kolektyvas.

būdinga veikla, turinti patriotinę pakraipą, bet iš pasakojimų viskas čia labai priminė tvarką, buvusią tarybinėje kariuomenėje. Vėliau sužinojau, kad ta tvarka įvairiose kariuomenėse apskritai yra labai panaši – drausmė, disciplina, tvarka ir visa kita.

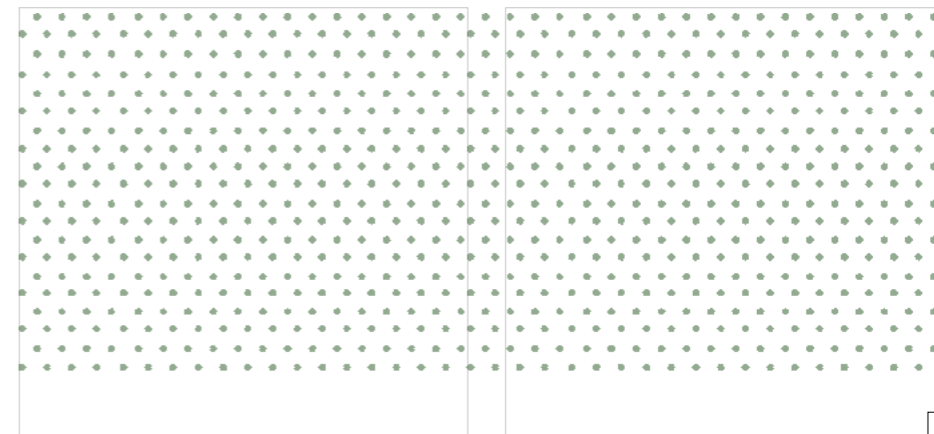
Kaip per tris dešimtmečius pasikeitė karininko rengimo sistema?

Iš principo yra du būdai, kaip galima parengti karininką. Galioja taisyklė, kad Lietuvos karininkas turi būti įgijęs aukštąjį išsilavinimą. Mes čia tokį suteikiame. Vienas būdas – pirmiausia suteikti karines kompetencijas, grubiai tariant, profesinį rengimą: ko jis turėtų imtis ir ką turėtų daryti kaip karininkas, o aukštąjį išsilavinimą įgyti vėliau. Taip buvo rengiamos pirmosios Akademijos laidos – dveji metai daugiausia skirti karybai, o paskui per tam tikrą laiką iššestinėse studijose įgyjamas bakalauro laipsnis. Kitas būdas, kurį taiko anglai: jie priima žmones jau turinčius aukštąjį išsilavinimą ir per dešimties mėnesių kursą juos parengia. Mes pasirinkome šių dviejų sistemų kombinaciją. Visa studijų programa atrodo kaip Morzės abėcėlė: eina akademinių studijų modulis, karinis rengimas, vėl akademinių studijų moduliai ir taip toliau. Dabar bakalauro studijose yra dvi programos – gynybos studijos ir gynybos technologijos.

Viena – labiau humanitarinė, politologinė, vadybinė, kita – tikslųjų mokslų krypties. Tai laikome investicija į žmogų. Be to, yra patriotiniai, ideologiniai, etiniai ir visi kiti dalykai, kurie stiprina žmogų. Bendrai tikime idealu – protinga galva ant stiprių pečių, todėl neapleidžiame ir fizinio rengimo.

Karininko profesija reikalauja labai skirtingų savybių. Kaip apibrėžtumėte šiuolaikinio karininko standartą? Kokio žmogaus šiandien reikia kariuomenei?

Platonas sakė: daugelis ieško naudos, kai kurie – šlovės, o retas – išminties. Kariuomenė orientuojasi į tuos, kurie ieško

šlovės, išminties krislai irgi būtų gerai, o naudos gabaliukas taip pat nepakenktų. Tai šių trijų dalykų kombinacija, tik skirtingomis proporcijomis. Bet apskritai karininkui turi būti būdingas stipresnis patriotizmo ir teisingumo jausmas, net prisiekiami būti doram ir garbingam. Yra toks tipas žmonių, kurie gali aukotis dėl kitų, dėl idėjos, savo valstybės, gali ir nori ta kryptimi veikti. O teisingumas – tai gebėjimas atskirti, kas tikra ir netikra, kas gerai ir kas blogai, ir su aplinkiniais elgtis pagal nuopelnus. Čia ir būtų pagrindinis gruntas. Kadangi žmonės yra įvairūs, mes kalbame apie standartą, tad karininkas yra žmogus, karys, vadas ir mokytojas. Aš „pardavinėju“ šią formulę, kad karininkas pirmiausia yra žmogus – doras, išsilavinęs, empatiškas žmogus. Toliau jis turi būti karys – pats turi gebėti vykdyti veiksmus „stebiu, judu, šaudau, komunikuoju“ formatu. Paskui jis yra vadas – žmogus čia stoja žinodamas, kad turės pavaldinių, juos privalės vesti į gyvybei ir sveikatai pavojingas vietas, drauge vykdys užduotis, turės jais rūpintis. Ir mokytojas – pats visą gyvenimą mokysis ir mokys kitus. Mano galva, tai yra dedamosios, kurios būtinos karininkui, kad jis jaustųsi komfortiškai XXI a. mūsų lauke.

Šiandien Akademijoje mokosi karta, augusi jau nepriklausomoje Lietuvoje. Ar matote skirtumų tarp jaunuolių, kurie ateina dabar, ir tų, kurie stojo prieš 15-20 metų?

Yra vadinamasis kartų konfliktas, kai bandoma viską suvesti į rades ir pavadinimus. Z karta atsirado Amerikoje – ten žmonės skaičiuoja pagal savo laiko ašį. Mūsų ašį šiek tiek iškreipė Sovietų Sąjungos okupacija, todėl mes tą modelį tiesiog kopijuojame. Pritaikyti galima viską, bet realybė tokia, kad mes esame tik antra karta po okupacijos, taigi su tam tikromis patirtimis. Man atrodo, kad požymiai atsiranda tik tada, kai pradeda stereotipuoti: čia Z karta, čia jie dėmesio neišlaiko, mėtosi. Iš tikrųjų jie tą dėmesį išlaiko normaliai ir gali atlikti darbus, užduotis, pasiekti standartus. Jei lyginame kartas, visose visokių yra, atkryčio procentas labai panašus, įsisavinimo procentas – irgi panašus. Naujosios kartos privalumas tas, kad jie turi prieigą prie informacijos. Jeigu turėsi išankstinį nusistatymą, ieškosi požymių ir indikatorių, kad pagrįstumui savo stereotipą. Manau, žmonės reikia įgalinti; jeigu leidi jiems veikti, pasimokyti iš klaidų, jie stebuklus daro. »

Karys, turintis sveiką protą, karo nenori, brangina taiką, nes yra apmokytas ir bent teoriškai suvokia, kas tai yra, bet reikalui esant priims karą kaip neišvengiamą blogį.

3

Šiandien dalis jaunų žmonių su karo tema pirmiausia susiduria per ekraną – žaidimuose ar filmuose. Kaip tai, jūsų manymu, veikia jų suvokimą apie tikrus kovos veiksmus?

Kiek atsakingai, jūsų manymu, visuomenė šiandien kalba apie karą?

Paprastai smurtą ir karą propaguoja tie, kurie patys nekariaus. Jiems ir jų vaikams nereikės ten būti. Mintys, žodžiai ir darbai dažnai labai skiriasi. Iš to ir kyla daug iliuzijų apie tai, kas yra karas.

Karys, turintis sveiką protą, karo nenori, brangina taiką, nes yra apmokytas ir bent teoriškai suvokia, kas tai yra, bet reikalui esant priims karą kaip neišvengiamą blogį. Entuziazmas „aš galiu, aš padarysiu“ labai greitai susiduria su pūliais, krauju, purvu ir nusivylimu. Ir dar viena detalė: jeigu žmogus sako, kad žino, kas yra tiesa šiame gyvenime, jis man iš karto kelia įtarimų. Karas labai greitai parodo, kad tiesų yra daug, o realybė – kur kas sudėtingesnė, nei atrodo iš tolo. Karas keičia žmogaus mąstymą ir psichiką. Jeigu žmogus mėnesį praleidžia kovos veiksmuose, 98 procentai paskui turi psichinių pasekmių, o likę 2 procentai dažniausiai jau atėjo su tam tikrais nuokrypiais.

Koks yra jūsų principas ar vertybė?

Mano vertybės gana paprastos. Turime šūkį: „Mūsų ginklas, mūsų mokslas – Lietuvai Tėvynei“. Aš kartais jį sutrumpinu iki dar paprastesnės formos – „Viskas Lietuvai“. Stengiuosi sau nuolat priminti ir apie saiką bei laikinumą, todėl ant stalo

turiu mažą simbolinę kompoziciją – smėlio laikrodį, kaukolę ir dirbtinę tulpę. Tai savotiška *memento mori* išraiška. Lotyniškai tai reiškia „prisimink, kad mirsi“. Tokie simboliai dailėje nuo seno naudojami vadinamuosiuose *vanitas* natūrmortuose – jie primena apie gyvenimo trapumą ir žemiškų dalykų laikinumą. Smėlio laikrodis kalba apie tai, kad laikas bėga ir niekas nežinome, kiek jo liko. Kaukolė primena seną *memento mori* mintį: nereikia pernelyg susireikšminti ir manyti, kad esi visagalys. Net jei šiandien turi gerų idėjų ar vadovauji didelei organizacijai, viskas gali labai greitai pasikeisti. O tulpė primena, kad šlovė laikina. Šiandien gali būti akademijos viršininkas, o rytoj – paprastas senukas, kuriam reikia kitų pagalbos. Viduramžiais tokie simboliai buvo naudojami kaip priminimas apie žmogaus mirtingumą ir apie tai, kad verta išlaikyti saiką ir blaivų požiūrį į save. x

3. Kariūnai mokosi pasikartojančių modulių principu – akademinį studijų modulis, karinis rengimas.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija – Tavo kelias pirmyn!

Ar kada nors svajojai apie karjerą, kurios siekdamas ne tik augtum kaip lyderis, bet ir tiesiogiai prisidėtum prie Lietuvos saugumo ir gynybos?

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija (LKA) siūlo unikalią galimybę tai įgyvendinti – čia universitetinės studijos dera su kariniu rengimu, o žinios virsta veiksmais.

DVI STUDIJŲ PROGRAMOS – VIENAS TIKSLAS

LKA siūlomos dvi Gynybos studijų krypties bakalauro programos:

- Gynybos studijos
- Gynybos technologijos

Abiejų kryptių studijos prasideda Baziniu kario kursu, trunkančiu 11 savaičių. Toliau mokoma bendrųjų studijų dalykų.

Pirmo kurso kariūnai taip pat turi galimybę tęsti studijas VILNIUS TECH ir ten įgyti KAS reikalingas specialybes, tarp kurių orlaivių pilotavimo, informacinių ir ryšių technologijų (rengiami karininkai Karinėms oro ir Karinėms jūrų pajėgoms).

Svarbu ir tai, kad į profesinę karo tarnybą pakviečiami visi LKA absolventai, atitinkantys keliamus reikalavimus.

KRITERIJAI STOJANTIESIEMS:

- amžius – 18–30 metų;
- Lietuvos Respublikos pilietybė;
- teigiama Karinės medicinos ekspertizės komisijos išvada;
- pasiektas minimalus stojamasis balas;
- išlaikyti privalomieji valstybiniai egzaminai (lietuvių k., matematikos ir pasirenkamas – rekomenduojama anglų k.).

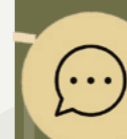
Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija – vieta, kurioje lyderystė yra gyvenimo būdas!

Nori studijuoti? Pasikalbėkime!

» Kompetencijų vertinimo ir komplektavimo centras
Tel. +370 682 31 072, el. p. lka.atranka@mil.lt, www.lka.lt

PAŽINTINIS POKALBIS

Prėmimas į Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademiją prasideda pažintiniu pokalbiu, per kurį įvertinamas Tavo noras ir pasiryžimas tapti kariūnu (-e), o vėliau – karininku (-e).

SVEIKATOS PATIKRA

Sėkmingai įveikus pažintinį pokalbį, Tau duosime siuntimą pasitikrinti sveikatą Karinėje medicinos ekspertizės komisijoje (KMEK) ir gauti medikų išvadą dėl tinkamumo kariūno tarnybai.

STOJIMO EIGA

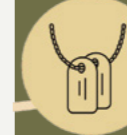
TEISĖS DIRBTI IR SUSIPAŽINTI SU ĮSLAPTINTA INFORMACIJA SUTEIKIMAS

Į pažintinį pokalbį užsiregistravę pilnamečiai kandidatai, ketinantys dalyvauti konkurse stojant į LKA, turi pateikti LKA prašymą suteikti teisę dirbti ir susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „RIBOTO NAUDOJIMO“.

PRAŠYMAS STUDIJUOTI

Pateik prašymą studijuoti LKA per LAMA BPO sistemą ir dalyvauk bendrojo priėmimo į aukštąsias mokyklas konkurse.

KVIETIMAS STUDIJUOTI

Kvietimą studijuoti matysi prisijungęs prie LAMA BPO sistemos. Informaciją apie studijų sutarties pasirašymą ir studijų pradžią gausi elektroniniu laišku.

PINIGAI IRGI SVARBU – GAUSI IR STIPENDIJĄ

Studijuojantiems LKA būsimiems karininkams suteikiama gyvenamoji vieta (kariūnai gyvena po 3–4), maitinimas, apranga ir kario ekipuotė. Jiems mokama stipendija. Tik įstoję į pirmą kursą, kariūnai gauna 550 eurų stipendiją. Ji nuosekliai didėja ir ketvirtą kurso antrame semestru siekia 1 400 eurų.

STUDIJUODAMAS TURĖSI VISAS GALIMYBES TOBULĖTI

LKA kariūnams sudarytos išskirtinės sąlygos tobulėti – Tavęs lauks šios neformaliojo švietimo veiklos:

- profesinės – Žvalgų ir Dronų gildijos, kiti būreliai;
- sporto – kovinės savignybos, sportinio šaudymo ar kitų sporto šakų treniruotės;
- meninės – LKA choras „Kariūnas“, kariūnų roko grupė „Vėtra“, galimybė mokytis šokių, estetikos, dailės, literatūros ir kitų menų.

LKA yra unikali vieta, kur jauni žmonės tampa karininkais, atsakingais už savo šalies ateitį. Jie čia atranda savo stipriąsias puses ir yra pasirengę didžiausiems iššūkiams – tiek asmeniniame gyvenime, tiek tarnyboje.

KAIP MĖGAUTIS VASARA IR NEMIRTI ANKSČIAU LAIKO: VANDENS PRAMOGOS

Tekstas:

GABRIELIUS E. KLIMENKA,
EDUARDAS KLIMENKA,
#IŠGYVENIMO AKADEMIJA KLIMENDKA

Turbūt nesumeluosime pasakydami, kad maudynės jūroje, upėje, ežere ar tvenkinyje yra vienas didžiausių vasaros malonumų. Ir tikrai neapgausime pasakydami, kad bet koks vandens telkinys yra pavojinga pramoga. Statistika negailestinga: vien per 2025 metus ugniagesiai gelbėtojai darbų vandenyje metu ištraukė 108 skenduolius, iš jų 6 vaikus, ir išgelbėjo 41 gyventoją.

Susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, skęsta ne tik nemokantys plaukti, bet ir puikūs plaukikai, todėl tam, kad poilsis nevirstų tragedija, būtina žinoti pagrindines saugaus elgesio taisykles ir gebėti įvertinti pavojus.

KODĖL ŽMONĖS SKĘSTA?

Liaudies išmintis byloja, kad ir šaukšte galima paskęsti, tačiau visgi daugiausia gyvybių nusineša natūralūs atviri vandens telkiniai. Specialistai išskiria pagrindines skendimų priežastis:

Neįvertinti pavojai arba jų ignoravimas.

Žmonės dažnai pervertina savo jėgas, paplūdimiuose plaukia už plūdurių, nardo į vandenį nežinomose vietose, maudosi audringoje jūroje arba tiesiog buikai nekreipia dėmesio į įspėjamuosius ženklus.

Informacijos stoka. Nežinojimas neapsaugo nuo mirties. Turime išmanyti, kaip elgtis, kai poilsiaujame prie atvirų vandens telkinių ar patekę į bėdą.

Neapribotas pateikimas prie vandens.

Lengvai prieinami ir nepatvirtinti atviri vandens telkiniai dažnai nusineša drąsuolių ir kvailių gyvybes. Tad rekomenduojama maudytis tik gerai žinomose ir patikrintuose vandens telkiniuose arba paplūdimiuose.

Priežiūros stoka. Priežiūra ypač aktuali, jei prie atviro vandens telkinio esi su vaikais arba su įkaušusiais draugais, nes tiek vieni, tiek kiti negeba įvertinti pavojaus lygio.

Gelbėjimo priemonių stoka. Kai šalia nėra žmonių ar gelbėjimo priemonių, esi užtikrintas lavonas. Tad neik maudytis vienas, ir net jei ir esi su kompanija, gerai būtų turėti bent minimalių gelbėjimo priemonių. Žinoma, nepamaisytų, jei visa kompanija mokėtų jomis naudotis.

VAIKAI – DIDŽIAUSIOS RIZIKOS GRUPĖ

Skendimai gana dažna vaikų iki 5-erių metų mirties priežastis. Tokio amžiaus vaikai panirę po vandeniu nesuvokia, kas vyksta, todėl nesišaukia pagalbos. Jie nuskęsta tyliai, per keletą sekundžių. Vaikai iki 5-erių metų jokių būdu negali maudytis vien! Lietuvoje daug lengvai prieinamų telkinių, kuriuose vaikai neretai maudosi be suaugusiųjų priežiūros. Paaugliai taip pat ne išimtis, nes, siekdami nepriklausomybės arba norėdami pasirodyti prieš draugus, dažnai nepaiso saugaus elgesio taisyklių. Statistika rodo, kad berniukai skęsta dažniau tarp visų nepilnamečių amžiaus grupių.

PAVOJAI, TYKANTYS VANDENYJE, IR KADA MAUDYTIS DRAUDŽIAMA

Maudantis atviruose vandens telkiniuose pavojų gali kelti daugybė veiksnių: gylis, nuovargis, per šaltas vanduo [gali sukelti hipotermiją ar mėšlungį], nepažįstamas, status ar slidus krantas, srovės, per didelis atstumas nuo kranto, gausi vandens augmenija, povandeninės kliūtys, alkoholis ir t. t.

Griežtai draudžiama maudytis, jeigu:

— **Nežinai vietos gylio ir dugno ypatybių:** dažnas atvejis, kai poilsiautojas šoka į vandenį, nežinodamas, koks ten dugnas, ir susiduria su povandenine kliūtimi, pavyzdžiui, akmeniu. Rezultatas: sprando lūžis, paralyžius arba mirtis.

— **Esi labai pavargęs ar blogai jautiesi:** tikėdamasis, kad šaltas vanduo tave atgaivins, nusprendei nuplaukti toliau nuo kranto... deja, jėgų grįžti atgal nebeliko.

— **Esi perkaitęs saulėje:** staigus temperatūros pokytis gali sukelti šoką, dėl kurio gali sustoti širdis, ištikti raumenų spazmas, sutrikti sąmonė arba, paniręs po vandeniu, gali nevalingai įkvėpti.

— **Tau šalta arba vandens temperatūra žemesnė nei 14°C:** gali prasidėti širdies aritmija, hiperventiliacija, raumenų mėšlungis, ankstyva hipotermija.

— **Yra tamsu, pavyzdžiui, maudaisi vakare arba naktį:** gali prarasti orientaciją, nepastebėti pavojingų vietų vandenyje, blogai įvertinti savo jėgas ir pavojus; jei tau kas nors nutiks, tavęs niekas nepamatys.

— **Ką tik pavargei:** kraujas nukreipiamas į virškinimą, tad prasčiau aprūpinimas visas organizmas, todėl padidėja mėšlungio rizika, taip pat tau gali pasidaryti bloga, pradėti skaudėti pilvą. Prieš maudydamasis turėtum palaukti bent 30–60 min.

— **Valgai ar kramtai guma:** atsiranda didelė užspringimo rizika.

— **Artėja audra su perkūnija:** turbūt žinai, kad vanduo puikiai praleidžia elektrą, tad jei žaibas trenks kelios dešimtys metrų nuo tavęs, tikrai išplauksi pilvu į viršų; audros metu net ir ežere gali kilti didelės bangos; jos kartu su lietumi apsunkina gelbėjimo galimybes, nes tavęs nesimato.

— **Bangos didesnės nei 70 cm:** kuo didesnė banga, tuo, daugiau jėgos ji turi, taip pat didėja srovių tikimybė. Bangos tave gali parblokti, o srovės nunešti į jūrą. Tiek tave ir tematyume...

— **Paplūdimyje iškelta raudona arba juoda vėliava:** raudona vėliava reiškia, kad maudytis draudžiama, nes jūroje stiprus bangavimas ir formuojasi atgalinės srovės, staigūs vėjo gūšiai ir duobės. Juoda vėliava reiškia, kad atplaukė piratai... juokaujame; tai reiškia absoliutų draudimą maudytis dėl itin pavojingų sąlygų, kuriomis net ir gelbėtojai nebegali užtikrinti jokios pagalbos.

SAUGUS ELGESYS VANDENYJE

Mokėjimas plaukti yra puikus įgūdis, bet, kaip sako liaudies išmintis: dažniausiai skęsta plaukikai. Šie skęsta pervertinę savo jėgas, o eiliniai vasarotojai dėl saugumo nepaisymo. Žemiau pateikiame kelias esmines taisykles, kurias privalo žinoti kiekvienas, norintis mėgautis vandens pramogomis ir likti gyvas.

— **Nesimaudyk vienas!** Kai esame prie ežero, gali šauti tokia idėja. Maža ką – norisi pailsėti nuo kompanijos šurmulio ar šiaip atsigalvinti, o gal net ir prasiblaivyti. Jei tokiu metu tave ištikty mėšlungis, įsipainiotum į žoles ar sutrikty sveikata, kartu esantis žmogus galėtų padėti. Kai esi vienas, belieka pasikliauti tik savomis jėgomis, o jei netekai sąmonės, tuomet stebuklu.

— **Nesimaudyk per ilgai.** Pajutęs drebulį ar dantų kalenimą, nedelsiant lipk iš vandens, nusišluostyk vandenį ir sušilk. Drebulys ir kaleniantys dantys rodo jau nemenkai „įsivažiavusią“ hipotermiją, o nuo to tik vienas žingsnis iki rimtesnių bėdų.

— **Į vandenį šokinėk tik gerai žinomose vietose.** Prieš nardydamas, lėtai įbrisk į vandenį ir patikrink gylį bei dugną. Šokti į vandenį galima tik ten, kur gylis yra bent 3 metrai. Jokiu būdu nešok į vandenį iš medžių ar nuo tiltų!

— **Saugok galvą!** Šokdamas į vandenį stačia galva, rankas tiesk į priekį, kad apsaugotum galvą. Galvai susidūrus su povandenine kliūtimi, pavyzdžiui, kelmu, akmeniu, dideliu karpiu ar pan., gali patirti smegenų traumą ar nususukti sprandą. Tiek vienu, tiek kitu atveju pasekmės gali būti liūdnos: nuo paralyžiaus iki beldimosi į rojus ar pragaro vartus, nelygu, kaip nugyvenai savo gyvenimą.

— **Pirmiausia apsišlakstyk.** Karštą vasaros dieną prieš nerdamas į vandenį apsišlakstyk vandeniui. Tai svarbu nes įkaitusį kūną staiga panardinus į šaltą vandenį raumenis gali sutraukti mėšlungis.

— **Nesistumdyk ir nenardink kitų, net ir juokaudamas.** Netikėtai įkritus į vandenį ar po juo panirus lengva užspringti ir prarasti orientaciją. Labai tikėtina, kad po tokio juokelio teks taikyti dirbtinį gaivinimą.

— **Saugok mažamečius vaikus.** Nepalik jų prie vandens be priežiūros nė akimirkai. Leisk maudytis tik su gelbėjimosi priemonėmis. Pripučiami ratai ir rankovės yra tik žaislai, o ne gelbėjimo priemonės; dažnu atveju jie net ir pavojingi, tad geriausia prevencija – nuolatinė priežiūra.

— **Neplauk per toli.** Neplauk už plūdurių, nebandyk įrodyti, koks esi kietas, nes perplauki ežerą; pajutęs nuovargį, iškart plauk į krantą.

— **Stebėk oro sąlygas.** Artėjant audrai, žaibuojant, būti vandenyje ir net krante yra mirtinai pavojinga. Vanduo ir drėgnas smėlis yra puikūs elektros laidininkai, tad pasitrauk ne tik iš vandens, bet ir iš paplūdimio.

KLASTINGOJI BALTIJOS JŪRA: KĄ DARYTI PATEKUS Į SROVĘ?

Baltijos jūra yra pavojinga: šaltas vanduo, duobės ir povandeninės srovės reikalauja ypatingo budrumo. Maudytis gelbėtojų neprižiūrimose vietose labai rizikinga. Atvykęs į paplūdimį visada stebėk gelbėtojų stoties vėliavas: žalia – maudytis saugu, geltona – maudytis pavojinga, raudona – maudytis draudžiama, raudona ir geltona – budi gelbėtojai.

Jūra pavojingiausia audros metu ir po jos. Tuomet susidaro sūkūriai ir sustiprėja povandeninės srovės, nešančios tolyn nuo kranto.

PAVOJINGOS SROVĖS POŽYMIAI:

— Ramaus vandens tarpas tarp lūžtančių bangų.

— Kitokia vandens spalva (tamsesnė juosta).

— Dumbliai, burbulai, šiukšlės, plaukiančios nuo kranto.

— Neramus, sūkūringas vanduo kranto zonoje.

JEI PATEKAI Į SROVĘ:

— **Nepanikuok.** Srovė tavęs netrauks po vandeniu, tik neš tolyn nuo kranto.

— **Nekovok su srove, nes greit neteksi jėgų.** Geriausia, ką gali padaryti, tai plaukti į šoną, lygiagrečiai kranto linijai. Tik ištrūkęs iš srovės galėsi laisvai judėti kranto link.

— **Jei negali ištrūkti, leisk srovei tave nešti tolyn į jūrą.** Atrodo paradoksalu, tačiau srovė tavęs neneš be galo, ji nusilps už bangų mūšos zonos, tad tavo tikslas tausoti jėgas iki to meto, o tada plaukti į šoną ir kranto link.

— **Šaukis pagalbos.** Jei turi galimybę, bandyk visokiais būdais atkreipti kitų žmonių dėmesį: mojuok ranka arba rėk.

Plaukdamas į krantą, tausok jėgas ir leisk bangoms tave nešti. Artėjant bangai, energingai dirbk rankomis ir kojomis, kad praplauktum ant bangos keteros kuo toliau. Bangai nusiūgus, atsipalaiduok ir lauk kitos bangos.

BAIDARĖS: KĄ PRIVALU ŽINOTI?

Plaukimas baidarėmis – viena populiariausių vasaros pramogų Lietuvoje. Tai laikas, kai planuojami susitikimai su šeima bei draugais ir laukiama nuotykių gamtoje. Kad šios pramogos paliktų tik pačius geriausius įspūdžius, primename: atostogauti bus smagu tik tada, jei elgsiesi saugiai ir atsakingai. Keli patarimai, kaip saugiai elgtis plaukiant baidarėmis, padės neprisidaryti bėdų.

— Dėvėk gelbėjimosi priemones.

Plaukiant baidare būtina gelbėjimosi liemenė. Ir nesvarbu, kad nepatogu, atrodo kvaila, o gylis tik iki bambos. Įsivaizduok, baidarė, kad ir nedideliame gylyje, apvirto, tu stuktelėjai galvą į akmenį ir praradai sąmonę; be gelbėjimosi liemenės greitai nugrimsi į dugną, su ja liksi paviršiuje, tad tave be vargo pastebės kiti ir galės suteikti pagalbą.

— **Saugokite kojas.** Plaukdamas baidare dėvėk maudymosi batus. Baidarė dažnai stringantis ir virstantis daiktas, tad daugybę kartų tau teks stoti ant nepažįstamo dugno, ant kurio gali būti aštrios šakos, stiklo šukės ar kita velniava. Tad į vandenį nebrisk basomis kojomis.

— **Daiktus susidėk į sausmaišį.** Tai yra sandari, vandeniui nepralaidi talpa. Keliavimui pritaikytas sausmaišis turi diržus – kaip krepšys ar kuprinė. Tai nepamainoma priemonė apsaugoti daiktus nuo vandens. Apvirtus baidarei, sausmaišis plūduriuos paviršiuje, todėl, esant reikalui, galės pasitarnauti ir kaip papildoma gelbėjimosi priemonė.

— **Plauk į krantą.** Jei baidarė apsvirtė ir esi gilioje upės vietoje ar kur nors ežero viduryje, plauk artimiausio kranto ar sekumos kryptimi. Nesijaudink dėl daiktų, nes tavo gyvybė svarbesnė.

— **Jokio alkoholio.** Turbūt ne kartą matytas vaizdelis, kai baidarėmis plaukia gerokai įkaušę asmenys. Baidarė ir alkoholis nesuderinamas ir net mirtinas derinys. Tad pakentėk bent jau iki tol, kol atplauksi iki stovyklavietės. Bet net ir joje nepadaugink alkoholio.

Taigi, linkime, kad vasara būtų kupina nuotykių, bet tik tokių, kuriuos smagu atsimiti ir nereikia skelbti gedulo dienos. ✕

PO ŽEME GYVENO LAISVĖS IDĖJA: LIETUVOS PARTIZANŲ BUNKERIAI

1

10

Tekstas: DR. AISTĖ PETRAUSKIENĖ

Tęskime pasakojimą apie partizaninio karo kraštovaizdį ir šiandien aptarkime vieną labiausiai žinomų vietų – bunkerius.

1. Bunkerio vieta IX–XII a. Šukiškių pilkapyje mena 1944–1945 m. Kaišiadorių krašto partizanus, jų išradingumą ir kovos taktiką. Nuotr. Aistės Petrauskienės, 2014 m.

Partizanų bunkeriai – bene labiausiai paplitęs, lengviausiai atpažįstamas ir gausiausiai aprašytas partizaninio karo kraštovaizdžio pėdsakas. Nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo pradžios šios vietos traukė ne tik visuomenės, bet ir tyrėjų dėmesį: domėtasi jų paskirtimi, konstrukcijomis, įrengimo būdais, išlikusiais daiktais, čia gyvenusių ir kovojusių partizanų liudijimais. Tačiau patiems partizanams bunkeriai pirmiausia buvo ne tyrimų objektai, o likimo vietos – jie vadinti laimingais ir nelaimingais. Nelaimingas tapdavo tas bunkeris, kuris būdavo išduotas ir virsdavo žūties vieta. Gyvojoje atmintyje dažnas bunkerio ir kapo sulyginimas; panašumas tarp jų akivaizdus. Partizanų ryšininkė Genė Lauciūtė-Acalinienė pasakoja: „Pagaliau apleistose miško slėptuvėse mus paliko vienas, girdėjome, kaip viršuje mus uždarė. Širdį nusmelkė kažkoks keistas, nemalonus jausmas – kapas.“

Pirmieji bunkeriai dažniausiai atsiradavo partizanų namuose arba visai šalia jų, artimiausioje aplinkoje. 1945 m. spalį Kaišiadorių NKVD skyrius partizanų rėmėjo Jono Lukoševičiaus namuose Gerų Vakarų kaime aptiko bunkerį, kuriame slėpėsi šeimininko sūnus Juozas ir dar keli vyrai. „Įėjimas į bunkerį lauke, ant jo stovėjo statinė su vandeniu. Bunkeris buvo iškastas žemėje, 10x10 metrų, aukštis – daugiau nei 2 metrai; vidus iškaltas lentomis ir apklijuotas popieriumi. Bunkeryje yra elektros instaliacija, stovi dvi lovos, minkšta sofa, stalas ir suolas. Ant sienos kabo Hitlerio portretas, daug lietuvių, vokiečių literatūros, kuri [saugumo] paimta. <...>. Visada slėpdavosi 5–6 partizanai [orig. banditai]. Šis bunkeris kartu buvo partizanų [orig. banditų] ligoninė.“

Apie saugumo pagražintą, propagandine dvasia parengtą bunkerio aprašymą leidžia spręsti tai, kad šiandien toje vietoje yra išlikusi tik 4,5 x 4,5 m dydžio duobė. Archeologiniai tyrimai rodo, kad kitokius sprendimus rinkosi Pagrendos, Peliūnų ir kitų aplinkinių kaimų vyrai. Jau 1944 m. lapkritį jie Pagrendos miške įsirengė 2,6x3,4 m dydžio, apie 1,5 m aukščio bunkerį. 1945 m. sausio 20 d.

kautynėse žuvusių brolių Alberto, Jeronimo ir Simono Seliutų tėvai gyveno vos už kilometro nuo šio bunkerio, todėl partizanai čia lankydavosi dažnai.

Bunkerių atsiradimą ir jų plitimą reglamentavo ne tik aplinkybės, bet ir patys partizanų dokumentai. Antai jau 1945 m. pradžioje Lietuvos partizanų veiklos ir tvarkos taisyklių projekte pažymėta, kad „saugiausia buvimo vieta yra slaptas bunkeris, todėl jų platesnėje apylinkėje privalu įsirengti kuo daugiau“. 1945 m. spalio 9 d. LLA Žemaičių legiono vadas Jonas Semaška išleido nurodymą dėl pasiruošimo žiemojimui. Jame rašoma, kad „štabas slėptuves turi įsirengti pas mažą žemius valstiečius, o kuopos ir būriai – pas mažiau įtartinus ūkininkus. Norintys gyventi miške privalėjo įsirengti gerai užmaskuotą, apšildomą bunkerį ir iš anksto pasirūpinti maisto atsargomis“.

1946 m. birželio 5 d. Geležinio Vilko rinktinės vado pavaduotojo Algirdo Varkalos įsakyme nurodyta: „Visiems partizanams įsirengti kuo daugiau slėptuvių, kur tik leidžia sąlygos. Kovotojai, kurie neįsirengs jokių slėptuvių, bus traukiami atsakomybėn.“ Bunkeriai ypač sparčiai plito ruošiantis 1945–1946 m. žiemai, nors dar pasitaikydavo atvejų, kai partizanai didesnėmis grupėmis gyvendavo stovyklose. Palyginimui – Tauro apygardos štabo viršininkas Alfonsas Vabalas 1947 m. balandžio 14 d. vykusiame pasitarime nurodė įrengti tiek bunkerių, kad kiekvienam kovotojui tektų ne mažiau kaip po vieną. Bunkerių įrengimą įsakyta baigti per mėnesį.

Bunkeriai buvo būdingi visoms partizanų apygardoms, tačiau jų gausa tiesiogiai priklausė nuo partizanų veiklos intensyvumo. Didžiosios Kovos apygardos A rinktinėje, apėmusioje dabartines Kaišiadorių ir Elektrėnų apylinkes, bunkerių būta palyginti nedaug, nes iki 1946 m. partizanai čia veikė aktyviai, štabas nuolat keitė buvimo vietą ir ilgiau vienoje vietoje neužsibūdavo. Tačiau 1946 m., kai visoje Lietuvoje pradėjo sparčiai daugėti bunkerių, šiame regione partizaninis judėjimas ėmė slopti, ir 1948 m. čia veikė jau tik pavieniai partizanų būriai. »

2

Bunkeris – sodyboje, lauke arba miške įrengtas požeminis maskuotas būstas, paprastai pritaikytas gyventi ilgesnį laiką, kartais ir gintis puolimo atveju. Tai geriausiai žinoma partizaninio karo vieta, tačiau ji vis dar stokoja nuoseklus pasakojimo.

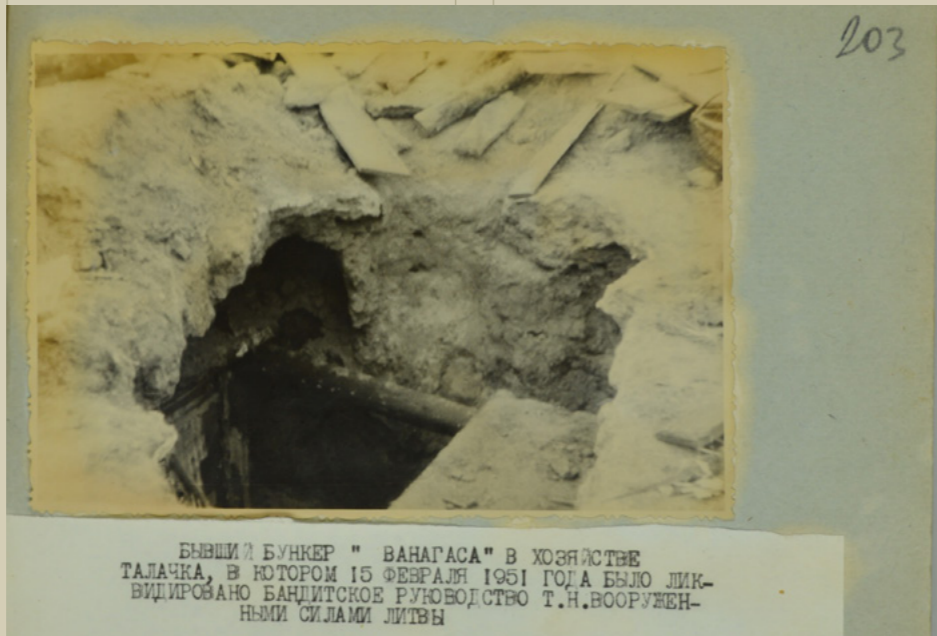
2. Daugėliškių miško bunkerio (Raseinių r.) archeologinių tyrinėjimų akimirka. Bunkerio būta 2x3 m dydžio, apie 1,5 m aukščio, į jį patenkama pro lubų kampe paliktą 40x70 cm dydžio angą su nuo pašalinių akių paslepiamu dangčiu. Nuotraukoje matyti ažuoliniai vienos bunkerio kraštinės stulpai, vedinimo angos vieta, ant apdegusių grindų lentų sukurtą įvairūs partizanų apyvokos daiktai ir ginklų dalys. Nuotr. ir paaiškinimai Vykinto Vaitkevičiaus, 2010 m.

3

Lionginas Baliukevičius savo dienoraštyje, rašytame 1948 m. birželio 23 d. – 1949 m. birželio 6 d., mini 23 vasarinius ir žieminius bunkerius Alytaus–Varėnos krašte, kuriuose jam teko gyventi arba lankytis per beveik vienus metus. Vaizdingas Dzūko tekstas leidžia pajusti partizanų gyvenimą slėptuvėse: „Mane po truputį apima drebulys. Perkūniškai šalta. Kojos visiškai peršlapusios. Tuo tarpu sename bunkeryje, kuriame laikinai gyvenom, buvo nepaprastai tvanku, kaip tikram pragare. Bunkerėlis nedidelis, o gyvenom jame septyniese. Vietos nėra nei apsisukti. Pilna purvo ir blusų. Blusos kelias dienas neleido man užmigti. Paskui apsirpatau – nuovargis nugalėjo ir miegojau kaip užmuštas. Net imi galvoti, ar gali būti kas blogesnio pragare. Jeigu šitas vargas manęs nepražudys, turėsiu iš jo daug naudos. Na, bet tai tik smulkmena, kad tik sektųsi toliau. Darbo jėgos turim.“ Tiesa, tik keletas iš Dzūko dienoraštyje minimų bunkerių šiandien yra identifikuoti ir įrašyti į bendrą laisvės kovų pasakojimą, bet net ir šie fragmentai leidžia pajusti tą kasdienybę, nuovargio ir drąsos dermę, kuri lydėjo partizanus.

Bunkerio vietos parinkimui partizanai skirdavo ypatingą dėmesį. Reikėjo apgalvoti, kaip į jį patekti ir kaip iš jo pasitraukti, kaip apsirūpinti maistu ir vandeniu. Tiek miške, tiek kaimo sodybose slėptuvės buvo įrengiamos sausose vietose – dažnai griovių šlaituose arba upelių krantų pastatuose. Iškasta žemė būdavo lengvai suberiama į vandenį, o einant upeliu pėdsakai nykdavo pasislėpdami nuo akylų akių.

4

БЫВШИЙ БУНКЕР "ВАНАГАСА" В ХОЗЯЙСТВЕ ТАЛАЧКА, В КОТОРОМ 15 ФЕВРАЛЯ 1951 ГОДА БЫЛО ЛИКВИДИРОВАНО БАЛТИТСКОЕ РУКОВОДСТВО Т.Н.ВООРУЖЕННЫМИ СИЛАМИ ЛИТВЫ

Skirtingai nei kai kurie bunkeriai, slėptuvės neturėjo atsarginio išėjimo, nebuvo skirtos gynybai, spaudos darbui ar ilgesniam gyvenimui.

Bunkerio konstrukcinis sudėtingumas priklausė nuo jame gyvenusių kovotojų statuso.

DAUGĖLIŠKIŲ MIŠKO BUNKERIS

Bunkeriai buvo įvairūs, bet dauguma jų buvo įrengiami pagal dviejų tipų schemą. Vienuose pirmiausia buvo iškasta duobė, statomi stulpeliai, uždedami balkiai, iškalamos sienos ir lubos, formuojamas išėjimas. Kitais atvejais į iškastą duobę įleidžiama jau paruošta, sukalta bunkerio dėžė. Dažniausiai Lietuvos partizanų bunkeriai buvo apie 2x3 metrų dydžio, 1,5 m aukščio, talpindavo 3–5 kovotojus ir dažnai vadinti slėptuvėmis, arba bazėmis. Tokios buveinės buvo kruopščiai įrengiamos: lentos dalijamos pusiau ar į tris dalis, kad neliktų statybinių atliekų, o slėptuvė puikiai atitiktų vieno būrio ar grandies poreikius.

Gyvenant tokia bunkeryje kiekviena detalė turėjo reikšmę. Kiekvienas kampas, lentos, įrengtas gultas ar stalas – tai ne tik pastogė nuo šalčio ar lietaus, bet ir tylus kovos liudijimas, kalbantis apie drąsą, nuovargį ir kasdienį partizanų sumanumą išlikti nepastebėtiems. Net nedidelė duobė ar gerai užmaskuota „dėžė“ tapdavo viso būrio saugumo garantu, o kiekvienas įrengtas bunkerėlis – tylus liudijimas apie žmonių pasiryžimą kovoti už laisvę.

Bunkerio tipą dažniausiai lėmė jo įėjimo ir išėjimo būdas. Galima išskirti tris pagrindines grupes: 1) bunkeris su tiesiogine anga įėjimui ir išėjimui; 2) bunkeris su anga ir koridoriumi; 3) bunkeris su keliomis angomis, iš kurių viena – atsarginis išėjimas. Tačiau klaidinga manyti, kad partizanai juos statė šabloniškai, laikydami vienuodų brėžinių. Tauro apygardos vado Jono Baltūžio 1947 m.

lapkričio 17 d. įsakyme akcentuojama: „Pakeisti vietas ir bunkerių statymo būdus, kad nebūtų vieno formato – visiems įvairinti maskavimą.“

Bunkerio konstrukcinis sudėtingumas priklausė nuo jame gyvenusių kovotojų statuso. Vadovybės bunkeriams skirta daugiau erdvės ir patogumų – juose vyko organizaciniai, spaudos darbai, čia telkėsi štabo nariai. Pavyzdžiui, Antano Slučkos bunkeris Butkiškių kaime (Anykščių r.) buvo įrengtas šachtiniu principu: virš dviejų koridoriumi sujungtų patalpų gulėjo apie 3 metrų storio smėlio sluoksnis. Vyriausiosios vadovybės bunkeryje Dvarninkų kaime elektra tiesiai nuo stulpo buvo atvesta į bunkerį. Dėmesys buvo skiriamas ir garso izoliacijai: ją gerai užtikrindavo linų šiaudeliai, samanos bei pakulos, slopindami bet kokį judesių keliamą triukšmą.

ARCHEOLOGINIAI PARTIZANŲ BUNKERIŲ TYRIMAI

Nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo net keliasdešimt partizanų bunkerių buvo atkasti be specialistų priežiūros ir tikslios dokumentacijos, dažnai tikintis juos atstatyti – nemaža dalis jų šiandien jau užgriuvę. Reaguojant į šią situaciją ir siekiant išsaugoti partizaninio karo paveldą, 2010 m. Lietuvoje surengti pirmieji profesionalūs partizanų bunkerių archeologiniai tyrimai. Šiuo metu archeologų ištirti jau 11 bunkerių – jie smulkiai dokumentuoti, išlikusios tyrimų ataskaitos, o kai kurie sulaukė ir atskirų publikacijų.

Pirmasis kruopščiai ištirtas ir dokumentuotas, netgi sulaukęs atskiro tyrimų studijos, buvo Daugėliškių miško bunkeris. Jis įrengtas 1949 m. rudenį ir tapo svarbia partizanų vadaviete bei ryšių centru. 1950 m. liepos 22 d. bunkeris buvo išduotas ir apsuptas MGB kariuomenės – įvyko smarkus mūšis, kurio metu žuvo penki partizanai, tarp jų šaulys, LLKS Tarybos narys, signataras Leonardas Vilhelmas Grigonis. Po mūšio bunkeryje kilo sprogimas ir gaisras, o vieta ilgus metus slėpė kovos pėdsakus.

Po kelių dešimtmečių atlikti archeologiniai tyrimai atskleidė bunkerio konstrukciją, partizanų kasdienybę ir dramatiško mūšio aplinkybes. Tyrimų metu rasta šimtai radinių – šovinių, ginklų dalių, buities daiktų, dokumentų skiaucčių, nusišovusių laisvės kovotojų kaukolių fragmentų. Šie radiniai leido tiksliai rekonstruoti vieną dramatiškiausių partizaninio karo epizodų ir dar kartą priminė Lietuvos laisvės kovotojų auką ir ryžtą. ×

5

3. Atstatytas partizanų bunkeris prie Ratnyčios upelio (Latežerio miškas, Druskininkų sav.). Bunkeris pirmą kartą atstatytas 1997 m. Nuotr. Gedimino Petrausko, 2012 m.

4. Saugumo struktūros, suradusios partizanų bunkerius, po operacijos atlikdavo jų apiešką, dokumentuodavo apie surastus ir paimtus daiktus. Tam tikrais atvejais bunkerius fotografuodavo. Nuotraukoje 1951 m. vasario 15 d. Jaunionių k. (dab. Prienų r.) Talačkų sodyboje surasta LLKS štabo vadavietė. Operacijos metu žuvo partizanai Kostas Baliukevičius-Tylius, Urbonas Dailidė-Tauras ir Motiejus Jaruševičius-Lakštingala bei ryšininkė Marija Talačkaitė-Genovaitė. Lietuvos ypatingasis archyvas.

5. Kuršų bunkerio (Telšių r. sav.) archeologinių tyrimų metu rastas knygos skirtuko galiukas – Gedimino pilis su užrašu VILNIUS. Nuotr. Gedimino Petrausko, 2024 m.

„ŠAULIŠKASIS DEKALOGAS“, ARBA 10 PRIESAKŲ ŠAULIAMS

Kalbino: LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ

Nuo pat 1919 m. šauliai savo tapatybę kūrė ant aiškiai suformuoto moralinio pagrindo. Jis tapo jungiamąja grandimi, leidusia organizacijai išlikti gyvai, nepaisant politinių lūžių ir brutalių okupacijų išbandymo.

Šio vertybinio pamato šerdis – Vlodo Putvinskio suformuluoti 10 priešakų šauliams. Jie buvo ne tik prievolė valstybei, bet ir asmeninės laikysenos reikalavimai. Iš pradžių gimę kaip trumpi šūkių rinkinys *Trimito* puslapiuose, vėliau priešakai virto oficialiais.

Kviečiame į pokalbį su LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentu Stasiu Ignatavičiumi; čia labiau pasigilinsime į priešakų raidą.

Gerbiamas Stasy, kodėl būtent priešakai tapo tokia esmine šauliškos tapatybės dalimi?

Šiuolaikinė Šaulių sąjunga, kaip žinome, įstatymiškai tęsia 1919–1940 m. veikusios organizacijos veiklą ir iki šiol orientuojasi į tuos dešimt priešakų, kuriuos suformulavo pats organizacijos įkūrėjas, ideologas ir pirmasis viršininkas Vladas Putvinskis. Tai ne šiaip taisyklės – tai ideologinis pamatas. Kartu taip užtikrintas istorinis ideologinis perimamumas ir tęstinumas. Šie priešakai yra savotiška jungtis tarp organizacijos pradžios ir dabarties. Be jų šaulio tapatybė būtų labai paviršutiniška.

Priesakus įvardijate „šaulišku dekalogu“; ar tai V. Putvinskio sugalvotas terminas?

Šis įvardijimas mano sugalvotas. Priesakus galime pavadinti „šauliškuoju dekalogu“, nes jis labai tiksliai atspindi esmę. Priesakai apeliuoja į krikščioniškąjį dekalogą – moralinių normų rinkinį. Ir tai nėra atsitiktinumas. V. Putvinskio sukurti priešakai buvo skirti įforminti ideologinį šaulio elgesį ir pareigas; tai buvo šaulio moralinis kompasas.

Pats V. Putvinskis savo tekste juos vadino „obalsiais“, o paskutinis priešakio Šaulių sąjungos vadas plk. Pranas Saladžius juos apibūdino kaip „šaulinio auklėjimo dėsnius“.

Kaip gimė tie pirmieji pamokymai?

1920 m. *Trimito* puslapiuose buvo publikuojami trumpi šūkių ir pavieniai V. Putvinskio pamokymai šauliams, kurie ir tapo būsimo dekalogo pamatais. Labai aiškūs ir emocingi, pavyzdžiui:

— Gerbk ginklą. Doras tėvynės gynėjas gerbia ir myli savo ginklą;

— Gink Lietuvos Nepriklausomybę nuo priešų;

— Brangink šaulio vardą.

Tai nebuvo tik žodžiai, jų paskirtis – deklaruoti šaulių etikos normas ir vertybes. Ir tai puikiai pavyko.

1. 1929 metų V. Putvinskio Lietuvos šaulių sąjungos nario liudijimas. Šiuo laikotarpiu priešakų formuluotės buvo tokios. Iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus.

Kada šie pamokymai tapo oficialiais priešakais šauliams?

1921 m. buvo padarytas pirmasis oficialus žingsnis. Šauliams išduodama nario liudijime atsirado jau aiškiai išdėstyti „10 prisakymų šauliams“. Jie skambėjo taip:

1. Visur ir visados gink Lietuvos Nepriklausomybę.
2. Stiprink savo kūną, protą ir valią.
3. Ginklą gerbk, švariai užlaikyk ir vartok tik būtinam reikalui esant.
4. Būk drausmingas, tvarkingas ir švarus.
5. Be reikalo nepasižadėk, o pasižadėjęs žodį išlaikyk.
6. Būk teisingas, neskriausk kito ir neleisk save skriausti.
7. Dabok, kad nebūtų naikinamas valstybės ir visuomenės turtas.
8. Švieskis ir šviesk.
9. Brangink šaulio vardą ir savo garbę.
10. Atmink – visi Lietuvos šauliai, tai tavo broliai ir seserys.

Įdomu tai, kad paskutinis punktas – kad visi Lietuvos šauliai yra broliai ir seserys – rodo, jog čia kalbama ne tik apie sukarintą struktūrą, o apie šaulišką šeimą, kuri saistoma labai artimu ryšiu.

Tačiau vėliau priešakai šiek tiek kito. Kaip?

Taip, 1924–1925 m., svarstant naują Šaulių sąjungos nario liudijimo projektą, buvo nuspręsta priešakų sistemą išplėsti iki penkiolikos. Pridėti nauji punktai, įvardijami šaulio įstatais, akcentavo organizacinę drausmę, finansinę atsakomybę, pareigą skleistį šauliškąs idėjas visuomenėje.

PAPILDYTI PUNKTAI SKAMBĖJO TAIP:

- Sąžiningai pildyk kiekvieną Sąjungos vadovybės tau pavestą darbą ar uždavinį.
- Žadink piliečių tarpe tėvynės meilę ir karingumo ūpą.
- Mokėk laiku būrio nustatytą mokestį.
- Skaityk ir platink šaulių laikraštį ir kitus Sąjungos leidžiamus raštus.
- Lankyk savo būrio susirinkimus bei pamokas.

O 1937 m., kai Šaulių sąjunga buvo tapusi sudėtine kariuomenės dalimi, priešakai buvo reformuluoti. Jų išliko dešimt, bet likusieji jau labiau atitiko karinės drausmės standartą:

1. Gink Lietuvos Nepriklausomybę ir lietuvišką žemę.
2. Švieskis ir šviesk.
3. Stiprink valią ir kūną.
4. Būk drausmingas ir mandagus.
5. Gerbk ginklą.
6. Būk tiesus ir teisingas.
7. Tesėk žodį.
8. Būk budrus.
9. Saugok valstybės turtą.
10. Brangink šaulio vardą ir Lietuvos garbę.

Ar šios nuostatos tebėra aktualios šiandien?

Be jokios abejonės. Šiais priešakais ir gyvena 1989 m. atkurta Lietuvos šaulių sąjunga. Jie išliko ne tik todėl, kad įrašyti istorijoje, bet ir dėl to, kad jų prasmė nesensta. Kai V. Putvinskis juos formulavo,

2. XX a. 3 dešimt. plakatas su priešakais šauliams. Iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus.

labai atidžiai žiūrėjo ne tik į tų dienų realijas, bet ir į ateitį. Siekė ateities kartoms, ateities šauliams perduoti jų prasmę. Ir priešakai gyvi iki šiol: nė vieno priešako negalima iš mūsų gyvenimo išmesti, visi jie svarbūs. Kol gyvuos mūsų valstybė ir Šaulių sąjunga, priešakai bus gyvi. Jie yra toks pat fenomenas, kaip ir šauliškumas.

Kuris priešakas yra jūsų mėgstamiausias? Ar turite tokių?

Mano mėgstamiausias susijęs su tuo, jog tuo metu, kai atkūrinėjome Šaulių sąjungą, buvo svarbu ginti valstybę. Tai yra pirmasis priešakas – „Gink Lietuvos Nepriklausomybę ir lietuvišką žemę“.

Kaip apibrėžtumėte „šauliškąjį dekalogą“ jaunam šiandienos žmogui?

Visai nesusipažinusi su šaulių veikla žmogui sudėtinga paaiškinti. Manau, mano minėtasis pirmasis priešakas „Gink Lietuvos Nepriklausomybę ir lietuvišką žemę“ ir pasako visą esmę. Visa ko pamatas – pasiryžimas ginti Lietuvos valstybę.

Jeigu šiandien ieškotume vienuoliktojo priešako šauliams, koks jis galėtų būti?

„Stiprinkite Lietuvos demografiją“ – kad po savęs paliktume daugiau pilietišku žmonių, kurie kuria ir saugo mūsų valstybę. x

PISTOLETAS „LILIPUT“: NAUDINGAS „NEŪŽAUGA“?

1

1. Nacių lyderiui dovanotas pistoletas yra auksuotas ir dabar saugomas JAV karo akademijos Vest Pointe muziejuje.
2. Pistoletu galinis spynos vaizdas.
3. Vaizdas iš priekio: ginklas šaudo itin mažais šoviniais, kalibras tikrai menkas, tad ne kažin ką ir nuveiksi.
4. Kad būtų aiškesnis dydis, „Liliput“ padėjome šalia pieštuko. Dėtuvė gerokai menkesnė nei degtukų dėžutė.

Tekstas ir nuotraukos: VALDAS KILPYS

Šitas daikčiukas nuolat traukdavo akį besilankant Vytauto Didžiojo karo muziejaus (VDKM) saugyklose. Nedidelis, blizgus ir įdomus. Daikčiukas be vargo telpa delne. Pirmas įspūdis – keistokas. Norėdami išsklaidyti abejones nusprendėme įdėmiau pažvelgti į šį „neūžaugą“ – pistoletą „Liliput“

2

NAUDINGAS „MAŽIUS“

Pradėkime nuo to, kad žodis „Liliputas“ kilęs iš Jonathano Swifto satyros *Guliverio kelionės* (1726), kurioje Liliputija yra mažų žmonių šalis. Labiau išprusęs šaulys žino, kad šis terminas vartojamas tuomet, kai kalbama apie mažus dalykus. Ne išimtis ir šis pistoletas.

Prie didelių ginklų įpratusiems šauliams šis pistoletas atrodytų žaislinis. Tiesą pasakius, toks jis ir yra. Kyla daug abejonių dėl jo prasmės ir naudingumo. Šoviniukas menkas, vamzdis trumpas ir šiaip – ką su juo nuveiksi? Peržiūrėti vaizdo įrašai, kur šaudoma šiuo ginklu, tik patvirtina pirminį įspūdį: tai veikiau atgrasymas, nei realus mirtinas ginklas. Kita vertus, jei reikėtų rinktis tarp peilio ir šio pistoletuko šių eilučių autoriui dvejonių nekiltų. Rinkčiausi „Liliput“.

Šis pistoletas neskirtas preciziniam šaudymui. Tai „artimų reikalų“ sutvarkymo įrankis. Literatūroje ne kartą minima, kad šie ginklai buvo populiarūs tarp vežikų, paštininkų ir kitų asmenų, kurie dėl savo darbo specifikos nuolat susidurdavo su valkataujančiais šunimis. Regis, anuomet jų būdavo daugiau, todėl darba atliekantys pareigūnai juos pyškino be sentimentų. Tokiam tikslui šis pistoletukas yra idealus: nedidelis, patogus ir atliekantis savo funkciją.

XX a. pradžioje Europa patyrė spartų urbanizacijos procesą, kuris prisidėjo prie nusikalstamumo lygio didėjimo miestuose. Žmonėms reikėjo savignos priemonių. Austrijos-Vengrijos imperijoje vadinamieji „liemenės pistoletai“ buvo labai populiarūs. Tamsiose miestų gatvėse jie tikrai praversdavo.

Dar viena, kiek nutylima, šio ginklo panaudojimo galimybė, apie kurią užsimenama literatūroje, – žavių damų savigny. Jo atsiradimo laikotarpiu emancipacija buvo gerokai pasistūmėjusi, tad damos keliaudavo ir be vyriškos palydos. Toks įnagis rankinuke tam tikrais atvejais labai praversdavo.

3

KAS PER DAIKTAS?

Delne šis mažulis iš tiesų nėra labai patogus. Turintiems didesnes plaštakas jis „pakimba“ ant rodomojo piršto ir neturi galimybės atsiremti į delną. Lieka tik spėlioti, kaip jis persitaisytų po šūvio, nes pistoletas veikia kaip visi klasikiniai atrankos jėgą pertaisymui naudojančios ginklai.

XIX a. prasidėjus mažų pistoletų bumui, šio amato ėmėsi daugelis nagingų inžinierių. Austras laikrodininkas Franzas Pfannlas (1866–1961 m.) nėrė į šaunamųjų ginklų gamybą. Jis labiausiai pagarsėjo savo pistoletuku „Kolibri“. Tai pasaulyje mažiausias komerciškai gaminamas pusiau automatinis pistoletas, šaudantis vos ne žaisliniais 2,7 mm „Kolibri“ šoviniais, kuriuos austras patentavo 1910 m. (tikėtina, jis slapstosi VDKM arsenaluose, bandysime jį rasti).

1912 m. sukurto 4,25 mm „Liliput“ šovinio autorystė taip pat priklauso Pfannlui. Jis tinka itin kompaktiškiems kišeniniams pistoletams. Jo ilgis – apie 10 mm. Perkant buvo pridedamas odinis dėklas, kuris, regis, neturi prasmės, tiesiog dailus daiktas, ir tiek. Dažniausiai tokie pistolečiukai buvo nešiojami liemenės kišenėje arba rankinuke. Suprantama, be dėklo.

Nors sakoma, kad pradėtas gaminti nuo 1920-ųjų, tačiau randami pistoletai yra datuojami nuo 1925 m. Juos gamino Augusto Menzo įmonė Žūlio mieste. Šis konkretus VDKM saugyklose saugomas ginklas taip pat gamintas būtent tais metais. Kadangi ginklo gamyba nebuvo ilga, kasmet pagaminti pistoletai buvo žymimi pagal metus. Paskutinis gamintas modelis žymimas „Model I“. Neilgai trukus gamyba buvo nutraukta.

MECHANIKA IR DAR ŠIS TAS

Pistoletu dėtuvėje telpa 8 šoviniai (viena eile). Išardymas elementarus: paspaudžiamas ginklo gale esantis mygtukas, ir spyna tiesiog nuimama ją kiek trūktelėjus atgal. Vamzdis yra fiksuotas, o grąžinamoji spyruoklė sumontuota po vamzdžiu.

4

Tiesą pasakius, tai visiškai paprastas, todėl patikimas ginklas. Pistoletas turi visus atrankos jėgos pagalba veikiančių pistoletų komponentus, tik jie yra gerokai mažesni.

„Liliput“ buvo gaminami ir su kito kalibro šoviniais, tačiau tuomet jie gana pastebimai padidėdavo. Perfrazuojant, 6,35 mm šaudantis pistoletas balansuoja tarp liliputo ir vidutinio ūgio žmogaus. Įdomu, kad kalibras buvo užrašomas ant rankenos, paauskuotame apskritime. Žvelgdami konkrečiai į šį VDKM saugyklose esantį egzempliorių matome, kad kažkuriuo metu buvo pakeistos ginklo „kriaunos“. Jos čia neoriginalios, o pagamintos iš organinio stiklo.

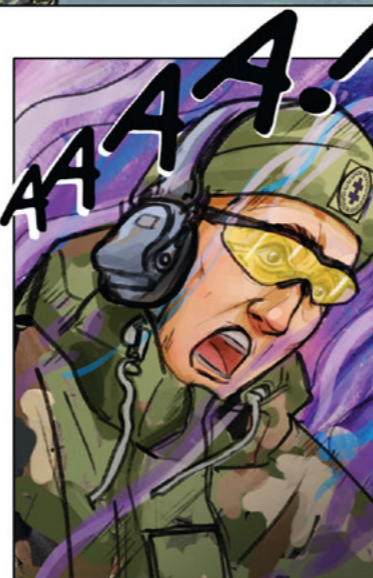
Taikikliai labai dekoratyvūs, tad šaunant taikymasis labiau intuityvus. „Liliput“ buvo gaminamas „Waffenfabrik August Menz“ gamykloje Žūlio mieste, Vokietijoje, maždaug nuo 1920 iki 1927 m. Minimoje gamykloje taip pat gamino panašų „25 ACP“ kalibro pistoletą, pristatytą 1925 m. kaip „Model I“.

„Liliput“ yra paminėtas keliuose Alistairo MacLeano detektyviniuose romanuose. Pagal sąjungininkų ataskaitas, „Liliput“ pistoletas buvo išduotas nacių „Werwolf“ pasipriešinimo pajėgų nariams, turėjusiems kovoti su Vokietiją beužimančiais sąjungininkų kariais užfrontėje.

Regis, tarp nacių šis ginklas buvo populiarus, nes vienas iš šulų – Maksas Kehlas – jį padovanojo Adolfui Hitleriui. Pasakojama, kad jis jį nešiodavosi specialioje, kityje įsiūtoje, kišenėje. Šis ginklas šiuo metu eksponuojamas JAV karo akademijos Vest Pointe muziejuje. Pistoletas rastas 1945 m. okupuotoje Vokietijoje, Miunchene, „Führerbau“ pastate – vyriausybėje įstaijoje, kurią amerikiečių seržantas naudojo kaip sandėlį. Ant vienos šio pistoletu pusės yra užrašas: „Dovanota gerbiamam lyderiui Adolfui Hitleriui partijos bičiulio Kehlo Miunchene iš jo gimtojo ginklininkų miesto Žūlio“. Ant kito puikuojasi: „Priešintis Raudonajam frontui ir reakcijai, ginti mūsų lyderį“. x

KOMIKSAS „JUSTINAS ATEITY“

Kūrė: JURGIS JONAITIS IR
ASTA JOLANTA MIŠKINYTĖ

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA

STOK LIETUVOS KARO AKADEMIJA

Prisidėk
prie valstybės
gynybos!

Rinkis
karininko profesiją
ir tapk karininku!

- 100 % valstybės finansuojamos studijos
- apgyvendinimas
- maitinimas
- karinė apranga ir ekipuotė
- stipendija 550–1 400 Eur
- bakalauro diplomas ir leitenanto laipsnis baigus studijas

PRENUMERUOK IR SKAITYK 2026

Prenumerata metams – 20 eurų
Prenumerata pusmečiui – 10 eurų

www.prenumerata.lt

